

Journal of Islamic Law Research

پژوهش‌نامه حقوق اسلامی

A Qualitative Meta-Analysis of Legal Dictionaries and
Encyclopedias in Iran: Challenges and Proposed Solutions

Authors: Hadi Keramati Moez | Reza Delavari

Stable URL: <https://doi.org/10.30497/law.2025.248087.3753>

فرا تحلیل کیفی فرهنگ‌ها و دانشنامه‌های حقوقی در ایران؛ آسیب‌ها و راهکارها

نویسندگان: هادی کرامتی معز | رضا دلاوری

پیوند دائمی: <https://doi.org/10.30497/law.2025.248087.3753>

Copyright 2026 The Author(s).

Published by *Imam Sadiq University*, Tehran, Iran.

This work is fully Open Access under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license, allowing non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited and not modified. *Islamic Law Research* strictly follows the ethical guidelines of the Committee on Publication Ethics (COPE), which all readers, authors, reviewers, and editors are expected to observe and uphold.

A Qualitative Meta-Analysis of Legal Dictionaries and Encyclopedias in Iran: Challenges and Proposed Solutions

Hadi Keramati Moez • Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology,
Faculty of Law, College of Farabi, University of Tehran, Tehran, Iran. (Corresponding Author)
keramatihadi@ut.ac.ir

Reza Delavari • Assistant Professor, Department of Public Law, Faculty of Law, ToloueMehr
University, Qom, Iran. r.delavari@tolouemehr.ac.ir

Abstract

Context & Objective: Specialized dictionaries and legal encyclopedias are fundamental instruments for advancing legal knowledge and enhancing the quality of a nation's legal system. Mastery of specialized vocabulary is crucial for achieving a deeper understanding of any field of science, which is a primary motivation for compiling specialized dictionaries, ensuring clear comprehension of terminology and facilitating the analysis of specialized texts. However, despite noticeable progress in lexicography in Iran over recent decades, specialized legal dictionaries currently face structural challenges, including non-compliance with international standards, deficiencies in scholarly rigor, and a lack of effective teamwork in their compilation. The present research aims to conduct a qualitative analysis of the current state of specialized legal dictionaries in Iran. The research seeks to identify their scope and variety, uncover existing weaknesses and shortcomings, and ultimately propose strategies to reform the structure of legal lexicography in Iran. Key research questions guiding this inquiry include determining the factors influencing the compilation of these works (such as the impact of ruling ideologies, jurisprudential texts, or foreign adaptations), identifying the scientific branches of law addressed by these publications, and evaluating their mode of production (whether they are the result of independent research, adaptation, or translation).

Method & Approach: This study employs a qualitative meta-analysis method. Meta-analysis was utilized to systematically and critically review the body of work related to specialized lexicography in Iran. The statistical population encompassed all specialized dictionaries, encyclopedias, and even mobile applications related to law that have been written or translated in Iran since the

establishment of the legal discipline. Data were collected using library methods and the analysis of documents. In total, the study reviewed and screened over 150 specialized titles, eventually selecting 135 cases (comprising dictionaries, encyclopedias, and specialized texts) for detailed meta-analysis. The qualitative analysis focused on several criteria, including the subject matter addressed, the nature of the work (authored or translated), the publishers involved, and, crucially, the degree of group participation in their creation.

Findings: Analysis of the more than 150 reviewed titles reveals significant structural and quality deficits in Iranian legal lexicography. A core finding is the overwhelming reliance on individual effort: over 77% of the specialized dictionaries examined were compiled by a single person, with only 19.6% involving two authors, and a meager 3.2% being developed collaboratively. This lack of teamwork is identified as a major obstacle, as specialized dictionary compilation necessitates collective expertise. Furthermore, the study determined that key obstacles include limited participation from prominent legal professors and doctrine, inappropriate or superficial translations, a lack of interdisciplinary perspective, and a failure to align works with current scientific and executive needs. Precision in applying professional lexicographical standards is often lacking, especially in bilingual dictionaries. Consequently, many existing dictionaries fail to serve as efficient or authoritative reference sources. The titles analyzed were categorized, showing that encyclopedias constituted 17%, bilingual dictionaries 15.6%, and specialized legal texts 11.7%. Thematic distribution showed that Public Law accounted for 22.7% of the works, and Criminal Law and Criminology accounted for 11%.

Conclusion: The research concludes that specialized legal dictionaries in Iran, while essential, suffer from fundamental weaknesses, including poor scientific processing, outdated content, inadequate use of modern technologies (such as integrated databases), limited involvement of seasoned legal specialists, and a pronounced absence of collaborative, interdisciplinary work. This failure to adhere to professional standards and incorporate contemporary practices compromises their functionality and academic utility. To enhance the applicability and quality of legal dictionaries in Iran, the research offers several solutions: implementing specialized lexicography software, increasing crucial interdisciplinary cooperation between legal experts and linguists, developing international scientific collaboration, and establishing defined framework standards for compilation. The study also recommends forming a dedicated committee ("Language, Concepts, and Legal Vocabulary") to standardize Persian legal terminology and calls for the continuous revision and updating of specialized dictionaries, ideally every two or three years. Implementing these strategies is necessary to elevate the quality of legal reference materials to meet the complex needs of the country's legal community.

Keywords: Specialized Lexicography, Lexicographic Standards, Legal Dictionary, Legal Encyclopedia.

فرا تحلیل کیفی فرهنگ‌ها و دانشنامه‌های حقوقی در ایران؛ آسیب‌ها و راهکارها

هادی کرامتی معز • استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه فارابی، تهران، ایران.

keramati@ut.ac.ir

(نویسنده مسئول)

رضا دلاوری • استادیار، گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق، دانشگاه طلوع مهر، قم، ایران.

r.delavari@tolouemehr.ac.ir

چکیده

فرهنگ‌های تخصصی و دانشنامه‌های حقوقی، یکی از ابزارهای کلیدی در توسعه دانش حقوق و ارتقای کیفیت نظام حقوقی هر کشور محسوب می‌شود. با این حال، در ایران، فرهنگ‌های تخصصی موجود با چالش‌های متعددی از جمله عدم رعایت معیارهای بین‌المللی، ضعف در پردازش علمی، و فقدان کار تیمی در تنظیم آن مواجه هستند. پژوهش حاضر با هدف واکاوی وضعیت فرهنگ‌های تخصصی حقوقی در ایران، با به‌کارگیری روش فرا تحلیل کیفی، بیش از ۱۵۰ فرهنگ تخصصی، شامل فرهنگ‌های توصیفی، دوزبانه و دانشنامه‌های حقوقی را مورد بررسی قرار داده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که عدم مشارکت اساتید و دکترین برجسته حقوق، ترجمه‌های نامناسب، عدم هماهنگی با نیازهای علمی و اجرایی، و کمبود نگاه میان‌رشته‌ای، از مهم‌ترین موانع تدوین دقیق فرهنگ‌های تخصصی حقوق در ایران هستند. به‌علاوه، ضعف در به‌کارگیری فناوری‌های نوین و فقدان پایگاه‌های داده یکپارچه برای تدوین فرهنگ‌های تخصصی، موجب شده است که فرهنگ‌های موجود کارایی لازم را نداشته باشند و نتوانند به‌عنوان منابع مرجع مورد استفاده گسترده قرار گیرند. این جستار در نهایت بهره‌گیری از نرم‌افزارهای تخصصی فرهنگ‌نگاری، افزایش تعامل میان متخصصان حقوقی و زبان‌شناسان، توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی و ایجاد چارچوب‌های معیار برای تدوین فرهنگ‌های تخصصی دانش حقوق را پیشنهاد داده است تا کاربردپذیری آن‌ها در نظام حقوقی ایران افزایش یابد.

واژگان کلیدی: فرهنگ‌نگاری تخصصی، معیارهای فرهنگ‌نگاری، فرهنگ حقوقی، دانشنامه حقوقی.

مقدمه

از دیرباز تاکنون به فرهنگ‌نویسی به مثابه علم، فن و هنر توجه شده است و امروزه نیز با شتاب بیشتری پیش می‌رود. گذر زمان، تغییر جوامع از جنبه‌های گوناگون و پیشرفت روزافزون علوم، واژگان هر زبان را دچار تغییر و تحول می‌کند. ما با لغت‌های بسیاری روبه‌رو هستیم، ولی با توجه به گستردگی دامنه واژگان زبان، هر فرهنگ لغت تنها بخشی از واژه‌ها را دربرمی‌گیرد. در این میان، ناگزیر نگارش فرهنگ‌های تخصصی نیز رواج بسیاری می‌یابد.

به‌طور کلی، تسلط بر واژگان تخصصی هر حوزه علمی، نقش کلیدی در درک عمیق‌تر آن دانش ایفا می‌کند. یکی از دلایل اصلی تدوین فرهنگ‌های تخصصی نیز همین موضوع است؛ یعنی کمک به فهم روشن‌تر اصطلاحات و مفاهیم خاص هر رشته برای تسهیل مطالعه و تحلیل متون علمی آن حوزه. از سوی دیگر، پدیده عدم قطعیت زبانی و ناپایداری و بی‌ثباتی خواص معنایی و کاربردی لغات و این واقعیت که واژه‌های یک زبان همواره دستخوش تحولات زمانی، مکانی، اجتماعی، فرهنگی و حتی سیاسی می‌شوند، به گونه‌ای که نه تنها معنا، بلکه کاربرد آن‌ها نیز دچار تحول می‌شود، ضرورت‌هایی را برای بازنگری مداوم در فرهنگ‌ها و تدوین فرهنگ‌های جدید به‌منظور حفظ اعتبار در گذر زمان ایجاد می‌کند.

بی‌شک فرهنگ‌نویسی در ایران نسبت به چند دهه پیش، از پیشرفتی قابل توجه برخوردار بوده است. انتشار فرهنگ‌ها در زمینه‌های مختلف علوم انسانی و اجتماعی خوشبختانه در سال‌های اخیر رشد زیادی کرده است؛ هرچند هنوز با نقطه آرمانی و ضروری برای کشوری که به دلیل وارد شدن در فرایند بزرگ انقلاب اجتماعی نیاز شدیدی به منابع و مراجع اساسی برای توانایی تفکر و یافتن راه خود در شرایط سخت و پیچیده جهان کنونی دارد، فاصله داریم. یکی از مشکلاتی که بر سر راه هرگونه فرهنگ‌نویسی وجود دارد و تمام کسانی که از دور یا نزدیک با این موضوع سروکار دارند، به آن آگاه‌اند، نبود زمینه‌های لازم و مناسب برای کار تیمی و هماهنگی در ایران است. متأسفانه این امر سبب می‌شود اغلب کارها متکی به فرد باشد و هرکس با سلیقه و توانایی خود، هرچند در بسیاری موارد ارزشمند، اما محدود در زمینه‌ای که فکر می‌کند دارای اهمیت بیشتر و اولویت است، اقدام به تهیه و تدوین فرهنگ‌های تخصصی کند.

در حوزه علم حقوق و شاخه‌های مرتبط با آن، فرهنگ‌های تخصصی متعددی منتشر شده‌اند. این پژوهش با هدف بررسی وضعیت فعلی این فرهنگ‌ها، شناسایی گستره و تنوع آن‌ها و نیز

آشکارسازی نقاط ضعف و کاستی‌های موجود صورت گرفته است. نگارنده در تلاش است تا علاقه‌مندان به حوزه فرهنگ‌نگاری را به تأمل و بازاندیشی در این مسیر دعوت کند؛ زیرا تا زمانی که اصول علمی و روش‌های نوین در تدوین فرهنگ‌های یک‌زبانه و دوزبانه رعایت نشود و فرهنگ‌نویس از دانش تخصصی لازم در این حوزه برخوردار نباشد، مشکلات ساختاری و انتقادهای وارد بر تولید و انتشار فرهنگ‌های حقوقی همچنان تداوم خواهد یافت. حل این چالش‌ها مستلزم رویکردی علمی و دقیق است. در غیر این صورت، ناهماهنگی‌ها در این عرصه بیشتر خواهد شد.

این پژوهش با استفاده از روش فراتحلیل کیفی، ضمن بررسی و تحلیل کیفی فرهنگ‌های تخصصی حقوقی در ایران، تلاش می‌کند تا ابعاد ضعف‌ها و چالش‌های موجود را شناسایی کند و راهکارهایی برای بهبود این وضعیت ارائه دهد. با تحلیل تطبیقی فرهنگ‌های حقوقی موجود با نمونه‌های موفق بین‌المللی، این تحقیق به دنبال ارائه راهبردهایی برای اصلاح ساختار فرهنگ‌نگاری حقوقی در ایران است تا از این طریق، کیفیت این فرهنگ‌ها بهبود یابد و پاسخ‌گوی نیازهای علمی و اجرایی حقوق‌دانان باشد.

برای پاسخ‌گویی به پرسش اصلی این پژوهش، لازم بود تا مجموعه‌ای از فرهنگ‌های تخصصی منتشرشده در حوزه حقوق مورد مطالعه قرار گیرند تا از این رهگذر بتوان وضعیت تنوع، میزان فراوانی و کیفیت آن‌ها را ارزیابی کرد. در این راستا، با بهره‌گیری از روش فراتحلیل، جنبه‌هایی مانند موضوعات مطرح‌شده در فرهنگ‌ها، ماهیت تألیفی یا ترجمه‌ای آن‌ها، ناشران و همچنین، میزان مشارکت گروهی در تدوین این آثار، مورد بررسی دقیق قرار گرفت. این پژوهش با مرور و تحلیل بیش از ۱۵۰ فرهنگ تخصصی در حوزه حقوق، آسیب‌ها و کاستی‌های موجود را شناسایی و درنهایت، پیشنهادهایی کاربردی برای ارتقای روند فرهنگ‌نگاری تخصصی ارائه کرده است.

در فرایند بررسی فرهنگ‌های تخصصی حقوق، پرسش‌های اساسی زیر مطرح شده‌اند. چه عواملی بر تألیف فرهنگ‌ها و دانشنامه‌های حقوقی تأثیرگذار بوده و این فرهنگ‌ها تا چه حد از ایدئولوژی‌های حاکم، متون فقهی و اقتباس از فرهنگ‌های بیگانه تأثیر پذیرفته‌اند و چه نشانه‌هایی از سیر تطور آن‌ها از گذشته تا امروز مشاهده می‌شود؟

هریک از این فرهنگ‌ها و دانشنامه‌های حقوقی از نظر موضوعی به کدام شاخه یا گرایش علمی در حوزه حقوق تعلق دارند؟ این فرهنگ‌ها چگونه تولید شده‌اند؟ آیا حاصل ترجمه، اقتباس یا نتیجه پژوهش و نگارش مستقل هستند؟

۱. نگاهی به تنوع فرهنگ‌نگاری در رشته حقوق

اصولاً آشنایی با واژه‌های تخصصی یکی از ابزارهای فهم هر علم و دانش تخصصی است. شاید یکی از علت‌های انتشار فرهنگ‌های تخصصی، فراهم آوردن امکان درک بهتر مفاهیم، واژه‌ها و اصطلاحات آن دانش برای فهم آسان‌تر متون تخصصی باشد. از سوی دیگر، پدیده عدم قطعیت زبانی و ناپایداری و بی‌ثباتی خواص معنایی و کاربردی لغات و این واقعیت که واژه‌های یک زبان همواره دستخوش تحولات زمانی، مکانی، اجتماعی، فرهنگی و حتی سیاسی می‌شوند، به گونه‌ای که نه تنها معنا، بلکه کاربرد آن‌ها نیز دچار تحول می‌شود، ضرورت‌هایی را برای بازنگری مداوم در فرهنگ‌ها و تدوین فرهنگ‌های جدید به منظور حفظ اعتبار در گذر زمان ایجاد می‌کند.

امروزه فرهنگ‌های لغت بسته به کارکرد زبانی آن‌ها، انواع مختلفی دارند. رایج‌ترین انواع آن‌ها موارد زیر است.

فرهنگ لغت تخصصی: تمایز گسترده‌ای بین فرهنگ‌های لغت عمومی و تخصصی وجود دارد. فرهنگ‌های لغت تخصصی به جای طیف کاملی از کلمات در زبان، شامل کلمات در زمینه‌های تخصصی هستند مانند فرهنگ تخصصی حقوق، فرهنگ تخصصی علوم سیاسی، فرهنگ تخصصی حسابداری و... .

فرهنگ لغت تک‌زبانه: فرهنگ لغت تک‌زبانه از یک زبان برای کلمات و تعاریف آن‌ها استفاده می‌کند. برای مثال، فرهنگ انگلیسی به انگلیسی حقوقی آکسفورد و... .

فرهنگ لغت چندزبانه: این فرهنگ لغت معنی کلمات را در چند زبان مختلف در اختیار ما قرار می‌دهد. برای مثال، فرهنگ لغت آلمانی به فارسی و انگلیسی که معنی لغات آلمانی را به طور هم‌زمان، هم به فارسی و هم به انگلیسی در اختیار ما قرار می‌دهد.

دائرةالمعارفها یا دانشنامه‌ها: دائرةالمعارفها یا دانشنامه‌ها از جمله کتاب‌های مرجع هستند که در آن‌ها اطلاعات برگزیده‌ای در رشته‌های دانش بشری یا رشته‌ای ویژه به صورت مطالب بسیار کوتاه و فشرده، فراهم شده است. دائرةالمعارف، حاصل کوشش یک نویسنده یا گروهی از

نویسندگان است که به صورت تک‌جلدی یا چندجلدی حاوی خلاصه مستند و قابل فهمی از مجموع معارف بشری و ناظر به اطلاعات مکتوب و مصور در باب موضوع‌های گوناگون با نظم الفبایی است.

ارزیابی و نقد فرهنگ‌های واژگانی که به مثابه فعالیتی در جهت بهبود این دسته از آثار برشمرده می‌شود، در سال‌های اخیر با انتشار آثاری چند همراه بوده است که از آن جمله می‌توان با توجه به نوع فرهنگ و رویکرد منتقد، به آثار مؤلفانی مانند جعفری (۱۳۹۲)، دلاوری (۱۳۹۰)، هاشمی میناباد (۱۳۹۵)، داوری (۱۳۹۶) و قانع‌فر (۱۳۸۲) اشاره کرد. این دسته از آثار انتقادی زمانی بیش‌ازپیش اهمیت می‌یابند که فرهنگ‌های مورد بررسی به عنوان منبع و مرجع در فضا‌های آموزشی و دانشگاهی کاربرد داشته باشند.

قانع‌فر (۱۳۸۲) در مقاله‌ای با عنوان «چالش‌های فرهنگ‌نگاری در ایران» معتقد است تا زمانی که اصول و روش‌های نوین فرهنگ‌نگاری یک‌زبانه و دوزبانه رعایت نشود و فرهنگ‌نگار به دانش و مهارت تخصصی این رشته آراسته نباشد، کمبود اصول معیار، نقدهای توأم با اتهام و نابسامانی‌های تودرتو در بازار فرهنگ‌نویسی و نشر فرهنگ لغت در ایران همچنان ادامه خواهد داشت. پژوهش حاضر با دستیابی به نگرشی متفاوت، درصدد یافتن شیوه‌ای معیار برای تسلط بر اصول و روش‌های معتبر تدوین فرهنگ‌های تخصصی است تا ضمن ارائه راهکارهای نوین و منطبق با استانداردهای علمی روز جهان، تقایص موجود در این حوزه برطرف شود.

مقاله دلاوری (۱۳۹۰) با عنوان «فرهنگ‌نگاری تخصصی علوم سیاسی و روابط بین‌الملل در ایران؛ آسیب‌ها و راهکارها»، با هدف شناخت وضع موجود فرهنگ‌های تخصصی علوم سیاسی و روابط بین‌الملل و فهم بهتر وضعیت این فرهنگ‌ها و شناسایی تنوع و فراوانی و آسیب‌ها و خطاهای موجود در این زمینه سازمان‌دهی شده است. نویسنده با روش تحلیل محتوا، به بررسی و آسیب‌شناسی بیش از ۱۰۰ فرهنگ تخصصی اعم از فرهنگ‌های توصیفی، دوزبانه، سیاسی-مطبوعاتی و دانشنامه‌های موجود در زمینه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل پرداخته است. برخی از نتایج تحقیق نشان می‌دهد که اعمال جهت‌گیری‌های سیاسی در فرهنگ‌نویسی، تشریح واژه‌های سیاسی در خدمت احزاب و تبلیغات، کم‌دقتی‌ها در برابرگذاری‌ها، عدم ورود اساتید علوم سیاسی و روابط بین‌الملل در کار فرهنگ‌نویسی، ناآشنایی با نمادهای فرهنگی حوزه‌های مختلف دانش

سیاسی در هر دو زبان مبنا و مقصد، عدم آشنایی با فنون و شیوه‌های نوین فرهنگ‌نویسی، عدم انجام کار تخصصی توسط مؤسسات انتشاراتی در زمینه علوم سیاسی، نبود کار گروهی در فرهنگ‌نویسی و عدم رعایت معیارهای بین‌المللی همراه با بومی‌سازی، از مهم‌ترین آسیب‌های فرهنگ‌نگاری تخصصی علوم سیاسی و روابط بین‌الملل در ایران است. در پایان این مقاله، ضمن جمع‌بندی و نتیجه‌گیری، راهکارهایی برای تقویت فرهنگ‌نویسی تخصصی علوم سیاسی و روابط بین‌الملل در ایران ارائه شده است.

جعفری (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان «مروری بر مقوله نقد فرهنگ لغت و مبانی آن»، به ارائه نمایی از ویژگی‌های یک نقد مطلوب و گسترش آگاهی و عادت به استفاده از فرهنگ لغت یک‌زبانه عمومی در جامعه‌ای مثل ایران می‌پردازد و معتقد است که در کشور ما اغلب افراد با فرهنگ‌های لغت آشنایی و الفتی ندارند و حتی در میان افراد فرهیخته نیز عادت به استفاده از فرهنگ لغت، اگر نگوییم اصلاً وجود ندارد، قطعاً بسیار اندک است. یکی از موانع افزایش دانش و مهارت کار با فرهنگ‌های لغت، نبود نظریه منسجم و مشخص در حوزه نقد و داوری آن‌هاست که بر روند تولید فرهنگ‌های جامع، کارآمد و کاربرمحور نیز تأثیر منفی می‌گذارد.

اولین فرهنگ حقوقی در ایران ظاهراً متعلق به مرحوم جعفری لنگرودی است که برای نخستین بار اثری تخصصی با عنوان *ترمینولوژی حقوق سیاسی* (و احتمالاً پس از آن *دانشنامه حقوقی*) را منتشر کرد (بین سال‌های ۱۳۴۴-۱۳۵۰). این اثر به صورت مفصل به تعریف واژه‌های فقهی و حقوقی پرداخته و دامنه اصطلاحات را فراتر از متون صرف در سایر علوم نیز گسترش داده است. بنا بر اطلاعات موجود، جعفری لنگرودی از پیش‌گامان تدوین واژه‌نامه‌های تخصصی حقوقی در کشور به حساب می‌آید. پس می‌توان این اثر را اولین فرهنگ حقوقی مدرن در ایران دانست. همچنین، عبدالحمید ابوالحمد و همکاران نیز در سال ۱۳۵۶، نسبت به تدوین فرهنگ *اصطلاحات حقوقی فارسی-فرانسه* در دو جلد اقدام کرد که توسط انتشارات بنیاد فرهنگ ایران منتشر شد.

۲. روش‌شناسی پژوهش

فرا تحلیل عبارت از رویکرد کمی است که برای ترکیب نظام‌مند تحقیقات قبلی و آنچه توسط محققین پیشین انجام شده است، برای دستیابی به جمع‌بندی درباره بدنه تحقیق و کشف دانش

جدید انجام می‌شود. این تکنیک به اثربخشی یافته‌ها، کشف خلأ علمی و برنامه‌ریزی برای پژوهش‌های جدید در زمینه موضوع کاربردی مورد نظر منجر می‌شود. با استفاده از روش فراتحلیل می‌توان به مرور نظام‌مند و انتقادی در قبال مجموعه پژوهش‌هایی که در مورد فرهنگ‌نگاری تخصصی در ایران صورت گرفته است، دست یافت. روش فراتحلیل در زیرمجموعه مطالعات نظام‌یافته قرار می‌گیرد. پژوهش‌های انجام‌شده در یک زمینه معمولاً پراکنده و بی‌ارتباط با یکدیگرند، اما فراتحلیل آن‌ها، ما را قادر می‌سازد به نسبت، ارتباط و معنی کلی آن‌ها دست یابیم.

این تحقیق در زمره مطالعات توصیفی-تحلیلی قرار می‌گیرد و با بهره‌گیری از روش فراتحلیل، به بررسی چالش‌ها و آسیب‌های موجود در فرهنگ‌نگاری تخصصی حوزه حقوق می‌پردازد. هدف نهایی پژوهش، ارائه راهبردهایی برای ارتقای کیفیت و اثربخشی فرهنگ‌نامه‌های حقوقی است. داده‌های مورد نیاز از طریق شیوه‌های کتابخانه‌ای و تحلیل اسناد گردآوری شده‌اند. جامعه آماری این پژوهش همه فرهنگ‌های تخصصی، دائرةالمعارف‌ها، برنامه‌های کاربردی (اپلیکیشن‌ها) و... نوشته یا ترجمه‌شده در ایران از بدو تأسیس رشته حقوق در ایران بوده است. برای دستیابی به پژوهش‌های انجام‌شده و فرهنگ‌های تخصصی، از پایگاه‌های داده‌های علمی، کتابخانه‌ها و اسناد در دسترس استفاده شده است. بعد از غربالگری لازم، از میان بیش از ۱۵۰ فرهنگ، دائرةالمعارف و کتاب مربوط به متون تخصصی و برنامه کاربردی (اپلیکیشن)، ۱۳۵ مورد برای فراتحلیل مناسب تشخیص داده شد. این پژوهش‌ها در دو بخش «یافته‌های توصیفی فراتحلیل» و «ارزیابی کیفی آن‌ها» بررسی شده‌اند. یافته‌های توصیفی شامل بازه زمانی، فراوانی کتب، تیمی و فردی بودن کار پژوهشی و... است.

۳. یافته‌های پژوهش

با تحلیل و بررسی بیش از ۱۵۰ عنوان فرهنگ و دانشنامه در حوزه حقوق، می‌توان تلاش‌های انجام‌شده در زمینه فرهنگ‌نگاری حقوقی در ایران را به چند دسته کلی طبقه‌بندی کرد که شامل تدوین دانشنامه‌های حقوقی، فرهنگ‌نامه‌های توصیفی، آثار دوزبانه، ترجمه فرهنگ‌های مرتبط با حقوق، گردآوری واژه‌نامه‌های اختصارات و علائم، تهیه متون تخصصی برای آموزش حقوق، تولید نرم‌افزارهای کاربردی در این حوزه و نیز فرهنگ‌نویسی در زبان‌هایی غیر از انگلیسی می‌شود.

۱.۳. گونه‌شناسی کلی پژوهش‌های صورت‌پذیرفته در خصوص فرهنگ‌نگاری و دانشنامه‌نگاری

الف. دائرةالمعارف‌ها و دانشنامه‌ها

در سال‌های اخیر ضرورت تدوین دانشنامه‌های تخصصی به یکی از اولویت‌های اصلی محققان، استادان و دانشجویان تبدیل شده است. هرچه رشته حقوق در عرصه‌های علمی و کاربردی (اعم از دانشگاه‌ها و سایر مراکز آموزشی) با انسجام و نظام‌مندی بیشتری پیش می‌رود، نیاز جامعه علمی به بهره‌گیری از منابع جامع و مرجع مانند دانشنامه‌ها پررنگ‌تر می‌شود.

جدول «یک»: دائرةالمعارف‌ها و دانشنامه‌ها

ردیف	عنوان	مؤلف یا مترجم	انتشارات	موضوع
۱	دانشنامه حقوق کیفری انگلستان ^۱	نسرین مهرا	بنیاد حقوقی میزان	حقوق جزا و جرم‌شناسی
۲	دانشنامه حقوقی ^۲	محمدجعفر جعفری لنگرودی	گنج دانش	عمومی
۳	دانشنامه سیاست‌گذاری حقوقی ^۳	لعلیا جنیدی و امیرحسن نیازپور	معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات ریاست جمهوری	عمومی
۴	دانشنامه حقوقی خانواده ^۴	امید یزدی	آوا	حقوق مدنی
۵	دانشنامه حقوقی حقوق مدنی ^۵	فهیمة ملک‌زاده	مجد	حقوق مدنی
۶	دانشنامه حقوقی حقوق جزا ^۶	فهیمة ملک‌زاده	مجد	حقوق جزا
۷	دانشنامه حقوقی امور گمرکی ^۷	عبدالله احمدی	میزان	حقوق مالیه عمومی
۸	دانشنامه حقوق خصوصی ^۸	مسعود انصاری و محمدعلی طاهری	محراب فکر	حقوق خصوصی
۹	دانشنامه مسئولیت کیفری ^۹	محسن شریفی	میزان	حقوق جزا و جرم‌شناسی
۱۰	دانشنامه اسلام و حقوق بین‌الملل بشردوستانه ^{۱۰}	مسعود امامی و رمضانعلی چوپای جویباری	بنیاد حقوقی میزان	حقوق بین‌الملل

ردیف	عنوان	مؤلف یا مترجم	انتشارات	موضوع
۱۱	ترمینولوژی حقوق جزای اختصاصی ^{۱۱}	علیرضا شکریبگی و همکاران	آوا	حقوق جزا و جرم‌شناسی
۱۲	دانشنامه حقوق اخلاق زیستی ^{۱۲}	جیمز بی تابس (ترجمه محمدجعفر ساعد)	مجد	عمومی
۱۳	دانشنامه قرآن و حقوق ^{۱۳}	علی اکبر رشاد	پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی	فقه و حقوق اسلامی
۱۴	دانشنامه تفصیلی حقوق عمومی ^{۱۴}	احمد خسروی و داوود کاظمی	دانشگاه بیرجند	حقوق عمومی
۱۵	دانشنامه جرم‌شناسی آکسفورد ^{۱۵}	مایک مگوایر و همکاران (ترجمه حمیدرضا ملک محمدی)	بنیاد حقوقی میزان	حقوق جزا و جرم‌شناسی
۱۶	دانشنامه حقوق بشر ^{۱۶}	دیوید رابرتسون (ترجمه زهرا عامری و همکاران)	خرسندی	حقوق بشر
۱۷	دانشنامه حقوق ایران ^{۱۷}	کاظم موسوی بجنوردی	دائرة المعارف بزرگ اسلامی	عمومی
۱۸	دائرة المعارف حقوقی شوراها و شهرداری‌ها ^{۱۸}	امید محمدی	جنگل	عمومی
۱۹	دانشنامه علوم جنایی اطفال و نوجوانان ^{۱۹}	شهلا معظمی و محمود مهدوی	نشر دادگستر	حقوق جزا و جرم‌شناسی
۲۰	وکیل سایبری؛ دانشنامه تخصصی جرائم رایانه‌ای ^{۲۰}	حسن شاهدوست	طلوع مجد	حقوق فناوری اطلاعات
۲۱	دائرة المعارف حقوق مدنی و تجارت ^{۲۱}	محمدجعفر جعفری لنگرودی	گنج دانش	حقوق خصوصی
۲۲	الفارق (دائرة المعارف عمومی حقوق) ^{۲۲}	محمدجعفر جعفری لنگرودی	گنج دانش	عمومی
۲۳	دائرة المعارف حقوق اساسی کشورها ^{۲۳}	گرهارد روبرس (ترجمه جوانمیر عبداللهی و فرزاد باباخانی)	دانشگاه کردستان	عمومی

ردیف	عنوان	مؤلف یا مترجم	انتشارات	موضوع
۲۴	دائرةالمعارف عدالت کیفری انگلستان ^{۲۴}	نسرین مهرا	بنیاد حقوقی میزان	حقوق جزا و جرم‌شناسی
۲۵	دانشنامه سیاست‌گذاری عمومی ^{۲۵}	ترجمه محمد صفار	میزان	عمومی

ب. فرهنگ‌های توصیفی

در سال‌های اخیر تدوین دانشنامه‌ها و مجموعه‌هایی که به تبیین مفاهیم و مبانی نظری می‌پردازند، به یکی از نیازهای جدی جامعه علمی به‌ویژه استادان، پژوهشگران و دانشجویان بدل شده است. هرچه رشته حقوق در سطوح آموزشی و نظری با ساختارمند شدن، تخصص‌گرایی و نظم علمی بیشتری همراه می‌شود، ضرورت دسترسی به منابع جامع و نظام‌مند مانند دانشنامه‌ها برای محافل علمی و دانشگاهی نیز بیشتر احساس می‌شود.

جدول «دو»: فرهنگ‌های توصیفی

ردیف	عنوان	مؤلف یا مترجم	انتشارات	موضوع
۱	فرهنگ تشریحی کاربردی حقوق ^{۲۶}	هرمز رشديه	آگاه	عمومی
۲	فرهنگ توصیفی واژگان حقوقی ^{۲۷}	حسن زارعی و همکاران	جنگل	عمومی
۳	فرهنگ توصیفی حقوق بین‌الملل ^{۲۸}	شهرام آرین	بهنامی	حقوق بین‌الملل
۴	فرهنگ تشریحی اصطلاحات حقوقی ^{۲۹}	سیدمهدی کمالان	کمالان	عمومی
۵	ترمینولوژی حقوق سیاسی ^{۳۰}	محمدجعفر جعفری لنگرودی	گنج دانش	عمومی
۶	تجلی واژگان حقوقی در شعر فارسی ^{۳۱}	رضا وطن‌خواه	دادپخش	عمومی
۷	فرهنگ تشریحی حقوق بازرگانی و اصطلاحات بازرگانی و گمرک ^{۳۲}	محمدرضا دادخواه و فرانک زند نامدار	شهر آشوب	مالیه عمومی و تجارت
۸	فرهنگ تشریحی واژگان؛ حقوق فناوری اطلاعات ^{۳۳}	مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی	مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی	فناوری اطلاعات

ردیف	عنوان	مؤلف یا مترجم	انتشارات	موضوع
۹	اصطلاحات تشریحی حقوق جزای عمومی و اختصاصی ^{۳۴}	فهیمه ملک‌زاده	مجد	حقوق جزا و جرم‌شناسی
۱۰	کاربردی‌ترین لغات و اصطلاحات حقوقی ^{۳۵}	عاطفه افکاری مهربانی	مجد	عمومی
۱۱	فرهنگ لغات و اصطلاحات حقوق مدنی ^{۳۶}	مسعود قلعه‌نویی	مجد	مدنی
۱۲	فرهنگ تشریحی اصطلاحات اصول ^{۳۷}	عیسی ولایی	نشر نی	فقه و حقوق اسلامی
۱۳	فرهنگ تشریحی لغات، عبارات و اصطلاحات قراردادهای خدمت، تجاری، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی رایج در صنعت نفت بین‌المللی ^{۳۸}	مسعود زهدی	هزاره سوم اندیشه	حقوق تجارت
۱۴	فرهنگ لغات و اصطلاحات حقوق کیفری ^{۳۹}	احمد میرزنده‌دل	کتاب آمه	حقوق جزا
۱۵	فرهنگ اصطلاحات فقه اسلامی ^{۴۰}	محسن جابری عربلو	امیرکبیر	فقه و حقوق اسلامی

ج. فرهنگ‌های دوزبانه

واژه‌نامه‌های دوزبانه در حوزه حقوق عمدتاً با هدف تسهیل روند ترجمه متون تخصصی حقوقی تهیه شده‌اند. این آثار علاوه بر واژگان صرفاً حقوقی، گاه شامل اصطلاحاتی از حوزه‌های مرتبط نظیر اقتصاد و سیاست نیز هستند. چنین فرهنگ‌نامه‌هایی می‌توانند منبعی سودمند برای دانشجویان، پژوهشگران و مترجمان متون حقوقی به شمار آیند. ازجمله نمونه‌های قابل ذکر در این زمینه می‌توان به آثاری مانند واژه‌نامه حقوقی ره‌نما، فرهنگ اصطلاحات حقوق عمومی و فرهنگ تخصصی حقوق بین‌الملل اشاره کرد.

جدول «سه»: فرهنگ‌های دوزبانه

ردیف	عنوان	مؤلف یا مترجم	انتشارات	موضوع
۱	مختصر فرهنگ واژگان تخصصی حقوق بین‌الملل عمومی	اسماعیل محمدی	جنگل	حقوق بین‌الملل
۲	فرهنگ تخصصی حقوق تجارت بین‌الملل	ایرج حسینی صدرآبادی و علی فاتح	میزان	حقوق تجارت

ردیف	عنوان	مؤلف یا مترجم	انتشارات	موضوع
۳	فرهنگ اصطلاحات حقوقی	دیوان داوری دعاوی ایران	دادآفرین	همه گرایش‌ها
۴	فرهنگ لغات دوسویه حقوقی	محمود رضانی	اخوان	همه گرایش‌ها
۵	واژگان تخصصی حقوق کیفری	عاطفه عباسی	مجد	حقوق جزا
۶	فرهنگ حقوقی رهنما	عباس یزدی	رهنما	همه گرایش‌ها
۷	فرهنگ حقوقی	ناصر رسایی نیا	دریچه	همه گرایش‌ها
۸	فرهنگ لغات، اصطلاحات و متون حقوق محیط زیست دریایی ^{۴۱}	شهرناز فلسفی	ماهواره	حقوق بین‌الملل
۹	فرهنگ اصطلاحات حقوقی بازرگانی	جواد حبیبیون و همکاران	فرهنگ معاصر	حقوق تجارت
۱۰	فرهنگ لغات و اصطلاحات حقوق کیفری	احمد میرزنده‌دل	کتاب آمه	حقوق کیفری
۱۱	فرهنگ اصطلاحات حقوق عمومی ^{۴۲}	محمد کاظم حبیب‌زاده	جاودانه	حقوق عمومی
۱۲	فرهنگ اصطلاحات تخصصی حقوق بین‌الملل ^{۴۳}	روی التون و جک پلانو (ترجمه پرویز علوی)	علوم نوین	حقوق بین‌الملل
۱۳	فرهنگ لغات و اصطلاحات حقوق مدنی	مسعود قلعه‌نویی	مجد	حقوق مدنی
۱۴	فرهنگ حقوقی معاصر ^{۴۴}	حجت‌الله بشارت	فرهنگ معاصر	همه گرایش‌ها
۱۵	فرهنگ اصطلاحات حقوق اداری ^{۴۵}	علی مشهدی	شرکت سهامی انتشار	حقوق اداری
۱۶	فرهنگ حقوقی ^{۴۶}	رحیم اصلان‌زاده و باقر انصاری	معاونت حقوقی ریاست جمهوری	همه گرایش‌ها
۱۶	واژه‌نامه مختصر ثبتی-حقوقی ^{۴۷}	اسماعیل عابدینی	جنگل	حقوق ثبت
۱۷	فرهنگ اصطلاحات حقوق بازرگانی و اقتصادی ^{۴۸}	محمدصادق تیموری	جنگل	حقوق تجارت
۱۸	فرهنگ حقوقی عدالت ^{۴۹}	محمود رضانی	حقوق بار	همه گرایش‌ها
۱۹	فرهنگ حقوقی مجد ^{۵۰}	محمدتقی رفیعی	مجد	همه گرایش‌ها
۲۰	فرهنگ واژگان حقوقی	شیرین بیات و فرهاد بیات	دادبانان دانا	همه گرایش‌ها

ردیف	عنوان	مؤلف یا مترجم	انتشارات	موضوع
۲۱	فرهنگ اصطلاحات حقوقی	فهیمة سادات حمیدی	جهاد دانشگاهی	همه گرایش‌ها
۲۲	فرهنگ حقوقی ممتاز	عباس نظیفی و توران کرمی	دادگستر	همه گرایش‌ها
۲۳	فرهنگ حقوقی فارسی-انگلیسی	مسعود الظفر صمیمی کیا و فروز آذرفر	دشتستان	همه گرایش‌ها
۲۴	فرهنگ حقوق بین‌الملل ^{۵۱}	رابرت بلدسو-بوسچک (ترجمه بهمن آقایی)	گنج دانش	حقوق بین‌الملل

د. ترجمه فرهنگ‌های حقوقی

در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی، شاهد رشد چشمگیری در ترجمه منابع حقوقی به‌ویژه فرهنگ‌های واژگان تخصصی حقوقی بوده‌ایم. در این میان، ترجمه آثارمانند فرهنگ حقوق بین‌الملل تألیف رابرت بلدسو-بوسچک با برگردان بهمن آقایی، فرهنگ حقوقی بهمن (ترجمه بهمن آقایی) و همچنین، نسخه فارسی‌شده فرهنگ حقوقی آکسفورد، نمونه‌هایی از این روند رو به گسترش محسوب می‌شوند. این روند نشان‌دهنده افزایش علاقه به دسترسی به منابع مرجع بین‌المللی و بهره‌گیری از آن‌ها در آموزش و پژوهش حقوقی در ایران است.

جدول «چهار»: ترجمه فرهنگ‌های حقوقی

ردیف	عنوان	مؤلف یا مترجم	انتشارات	موضوع
۱	فرهنگ حقوق بین‌الملل	رابرت بلدسو-بوسچک (ترجمه بهمن آقایی)	گنج دانش	حقوق بین‌الملل
۲	فرهنگ حقوق	لسلی بزیل کرزون و پی‌اچ ریچارد (ترجمه قدیر گل‌کاریان و همکاران)	دانشیار	حقوق
۳	فرهنگ حقوقی بهمن	ترجمه بهمن آقایی	گنج دانش	حقوق
۴	فرهنگ حقوقی آکسفورد	ترجمه حمید هاشم‌بیگی	طرح نوین	عمومی
۵	حقوق متحدالشکل قراردادهای بیع	پیتر شلختریم	مجد	حقوق مدنی

۶	فرهنگ روابط بین‌الملل	جک سی پلینو (ترجمه حسن پستا)	فرهنگ معاصر	حقوق بین‌الملل
۷	فرهنگ روابط بین‌الملل	گراهام ایوانز جفری نونام (ترجمه حمیرا مشیرزاده)	میزان	حقوق بین‌الملل
۸	حقوق به زبان ساده ^{۵۲}	دیوید بارکر و کوین پدیلد (ترجمه محمدجعفر ساعد و نادر ساعد)	خرسندی	حقوق
۹	متون تخصصی حقوق جزا ^{۵۳}	کالین فرانک (ترجمه کیوان رنجبری و محمدعلی پورفرد)	بیرا	حقوق جزا
۱۰	متون تخصصی حقوق قراردادها ^{۵۴}	دیوید بارکر و کالین فرانک پدیلد (ترجمه کیوان رنجبری و محمدعلی پورفرد)	بیرا	حقوق خصوصی

هـ. فرهنگ‌های اختصارات و کوتاه‌نوشته‌ها

در زبان انگلیسی، منابع مفصلی برای اختصارات و نشانه‌های کوتاه‌شده وجود دارد که در هر نوبت چاپ، موارد جدیدی نیز به آن‌ها افزوده می‌شود. از آنجاکه استفاده از اختصارات در متون حقوقی بسیار رایج است، تدوین چنین فرهنگ‌هایی نقش مؤثری در تسهیل فهم متون برای دانشجویان، استادان و مترجمان این حوزه ایفا می‌کند و به‌عنوان ابزار مکمل در فرایند یادگیری و ترجمه مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد.

جدول «پنج»: فرهنگ‌های اختصارات و کوتاه‌نوشته‌ها

ردیف	عنوان	مؤلف یا مترجم	انتشارات	موضوع
۱	فرهنگ جامع اختصارات و سرنام‌های زبان انگلیسی ^{۵۵}	سارا قاسمی نراقی	ثامن‌الائمه (علیه‌السلام)	عمومی-تخصصی
۲	فرهنگ اختصارات مورد استفاده در ارتباطات بین‌المللی ^{۵۶}	محمدهادی ثامنی و منصوره علین حقیقی فرد	نامه پارسی	روابط بین‌الملل
۳	فرهنگ اختصارات و کوتاه‌نوشته‌ها ^{۵۷}	مسعود پهلوان	نسل روشن	عمومی
۴	فرهنگ لغات مخفف	عباسعلی وفایی	سخن	عمومی

۵	فرهنگ کوتاه‌نوشته‌ها	نانسی مارشال (ترجمه امیر دیوانی)	قومس	عمومی
۶	فرهنگ اختصارات حقوقی، سیاسی، نظامی، اقتصادی و سازمان‌های داخلی و بین‌المللی	بهمن آقایی	گنج دانش	عمومی
۷	اختصارات سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای اقتصادی و اصطلاحات تجاری	جواد نامجو فر	مؤسسه تحقیقات پولی و بانکی	حقوق بازرگانی
۸	فرهنگ اختصارات و سرواژه‌ها	هنسا قادری	مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران	عمومی
۹	فرهنگ لغت علائم اختصاری و سرواژه‌ها	سعید اسفندیاری مطلق و علی گلزاریان	جنگل	عمومی

و. متون تخصصی حقوقی

در حال حاضر در رشته حقوق درسی با عنوان «متون تخصصی حقوق ۱ و ۲» به تعداد ۴ واحد در دوره کارشناسی تدریس می‌شود. کتاب‌های زیادی تحت این عنوان از سوی ناشرین مختلف چاپ و منتشر شده است که می‌توان به مواردی مانند متون حقوقی به زبان انگلیسی، انگلیسی برای دانشجویان حقوق بین‌الملل و انگلیسی برای دانشجویان حقوق خصوصی... اشاره کرد.

جدول «شش»: متون تخصصی حقوقی

ردیف	عنوان	مؤلف یا مترجم	انتشارات	موضوع
۱	متون حقوقی ^{۵۸}	نسرین تراز	مجد	همه گرایش‌ها
۲	متون دانشگاهی حقوق ^{۵۹}	محمدعلی صلح‌چی و هیبت‌الله نژندی منش	مجد	همه گرایش‌ها
۳	متون حقوقی ^{۶۰}	احمد مؤمنی راد و سیده‌ساناز ذبیحی شهری	دادگستر	بین‌الملل عمومی
۴	متون حقوقی ^{۶۱}	نادر ساعد و محمدجعفر ساعد	خرسندی	همه گرایش‌ها

ردیف	عنوان	مؤلف یا مترجم	انتشارات	موضوع
۵	متون حقوقی به زبان انگلیسی ^{۶۲}	عباس رنجبر	دارالهدایه	همه گرایش‌ها
۶	مختصر متون حقوقی دانشگاهی ^{۶۳}	محمدعلی صلح‌چی و فرزاد باباخانی	میزان	همه گرایش‌ها
۷	متون حقوقی برای دانشجویان حقوق عمومی ^{۶۴}	مهدی شعبان‌نیا منصور	گنج دانش	حقوق عمومی
۸	۱۱۰۰ واژه متون حقوقی ^{۶۵}	محمود رمضانی	حقوق یار	حقوق خصوصی
۹	متون حقوقی انگلیسی ^{۶۶}	داوود اندرز	مجد	حقوق خصوصی
۱۰	متون حقوقی حقوق تجارت بین‌الملل ^{۶۷}	علی کمیلی‌پور	جنگل	تجارت
۱۱	متون حقوقی ۱ ^{۶۸}	احمد ترابی	نگاه بینه	حقوق خصوصی
۱۲	انگلیسی برای دانشجویان حقوق بین‌الملل ^{۶۹}	فرهاد مشفق	سمت	حقوق بین‌الملل
۱۳	انگلیسی برای دانشجویان حقوق خصوصی ^{۷۰}	فرهاد مشفق و فرزاد شریفیان	سمت	حقوق خصوصی
۱۴	انگلیسی برای دانشجویان رشته حقوق عمومی ^{۷۱}	فرهاد مشفق	سمت	حقوق عمومی
۱۵	انگلیسی برای دانشجویان حقوق ^{۷۲}	فاطمه رضایی‌پور	مجد	همه گرایش‌ها
۱۶	انگلیسی برای دانشجویان فقه و مبانی حقوق اسلامی ^{۷۳}	گلنار مزداپسنا و همکاران	دانشگاه یزد	فقه و مبانی حقوق اسلامی
۱۷	انگلیسی برای دانشجویان حقوق جزا و جرم‌شناسی ^{۷۴}	فرهاد مشفق	سمت	جزا و جرم‌شناسی
۱۸	راهنمای کامل انگلیسی برای دانشجویان رشته حقوق ^{۷۵}	بدیع مرادی	اندیشه سبز	حقوق جزا و جرم‌شناسی

ز. سایر زبان‌ها

با عنایت به پذیرش دانشجوی بین‌الملل از سوی دانشگاه‌ها، نیاز به این نوع فرهنگ‌ها به‌خصوص واژه‌ها و اصطلاحات حقوقی به زبان عربی در سال‌های اخیر افزایش یافته است. کتاب‌های زیادی تحت این عنوان از سوی ناشرین مختلف چاپ و منتشر شده است که می‌توان به مواردی مانند فرهنگ حقوقی سه‌زبانه، فرهنگ حقوقی فرانسه، فرهنگ حقوقی روسی، فرهنگ حقوقی آلمانی و... اشاره کرد.

جدول «هفت»: سایر زبان‌ها

ردیف	عنوان	مؤلف یا مترجم	انتشارات	زبان
۱	فرهنگ حقوقی سه‌زبانه ^{۷۶}	سیدمحسن طلوع و اقبال محمدی	معین	انگلیسی-فرانسوی- فارسی
۲	فرهنگ لغات حقوقی ^{۷۷}	عباس زراعت و عبدالمیر عبدالزهره غزالی	خط سوم	عربی به فارسی
۳	ترجمه متون حقوقی از فارسی به آلمانی در نظریه و عمل ^{۷۸}	محمدحسین حدادی	سمت	فارسی به آلمانی
۴	اصطلاحات حقوقی به زبان عربی ^{۷۹}	اکبر نایب‌زاده	خرسندی	عربی به فارسی
۵	متون حقوقی به زبان عربی ^{۸۰}	عباس رنجبر	دارالهدایه	عربی
۶	فرهنگ لغات و اصطلاحات حقوقی روسی ^{۸۱}	حسینعلی مصطفوی گرو	دانشیار	روسی
۷	فرهنگ اصطلاحات حقوق بازرگانی و اقتصادی	محمدصادق تیموری	جنگل	عربی، انگلیسی و فارسی
۸	فرهنگ حقوقی فارسی-فرانسه ^{۸۲}	هدیه نصیری	مجد	فارسی-فرانسه
۹	فرهنگ اصطلاحات حقوق قراردادها	مرتضی نجف‌آبادی فراهانی	دانشگاه امام‌صادق (ع)	فرانسه-فارسی
۱۰	گزیده متون حقوق فرانسه ^{۸۳}	ام‌کانر (ترجمه علیرضا میرزایی)	بهنامی	فرانسه-فارسی
۱۱	فرهنگ توصیفی واژگان حقوقی	زارعی و همکاران	جنگل	فرانسه به فارسی
۱۲	فرهنگ حقوق	حسینقلی کاتبی	گنج دانش	فرانسه به فارسی
۱۳	فرهنگ لغات حقوقی ^{۸۴}	محمدکاظم لطفی و وحید کوثری	مهرسا	فرانسه-فارسی
۱۴	فرهنگ اصطلاحات حقوقی	عبدالحمید ابوالحمد	بنیاد فرهنگ ایران	فارسی-فرانسه
۱۵	فرهنگ جامع حقوقی سه‌سویه	رضا موسی‌زاده و هادی گلریز	بنیاد حقوقی میزان	انگلیسی، فرانسه و فارسی

ردیف	عنوان	مؤلف یا مترجم	انتشارات	زبان
۱۶	فرهنگ تخصصی اصطلاحات مالکیت صنعتی ^{۸۵}	غلام سلطانی	گنج دانش	انگلیسی، فرانسه و فارسی
۱۷	متون حقوقی فرانسه در بخش مدنی ^{۸۶}	جعفر نوری یوشانلویی و همکاران	خرسندی	فرانسه - فارسی
۱۸	فرهنگ حقوقی معاصر	حجت‌الله بشارت	فرهنگ معاصر	فرانسه به فارسی
۱۹	فرهنگ لغات دوسویه حقوقی (آلمانی به فارسی، فارسی به آلمانی) ^{۸۷}	بهرام اسماعیلی طارونی	مهر کلام	آلمانی به فارسی
۲۰	فرهنگ اصطلاحات حقوقی دوسویه آلمانی-فارسی، فارسی-آلمانی ^{۸۸}	شبیم زارع	نگاره مینیاتور	آلمانی - فارسی
۲۱	فرهنگ حقوقی لاتین-فارسی ^{۸۹}	محمود رمضانی نوری	حقوق یار	لاتین - فارسی
۲۲	فرهنگ لغات و اصطلاحات حقوق مدنی	مسعود قلعه‌نویی	مجد	انگلیسی، عربی و فارسی

ح. برنامه‌های کاربردی (اپلیکیشن‌ها)

امروزه بسیاری از فرهنگ‌ها و دانشنامه‌های حقوقی صرفاً به شکل چاپی استفاده نمی‌شوند، بلکه در قالب اپلیکیشن‌های موبایلی یا وب‌اپلیکیشن‌ها عرضه می‌شوند. این امر امکان جست‌وجوی سریع، دسترسی دائمی و به‌روزرسانی محتوا را فراهم می‌کند. استفاده از فناوری‌های جدید در تدوین فرهنگ‌ها به بهبود روند و کیفیت فرهنگ‌نگاری کمک شایانی می‌کند. این فناوری‌ها باعث می‌شوند که فرایند تدوین فرهنگ‌های تخصصی دقیق‌تر، سریع‌تر و به‌روزتر باشد و از طرفی نیاز به دخالت انسانی در بسیاری از مراحل کاهش یابد.

جدول «هشت»: برنامه‌های کاربردی (اپلیکیشن‌ها)

ردیف	عنوان	تهیه شده توسط	موجود در	موضوع
۱	لغات حقوقی	مجید همتی	برنامه بازار	لغات تخصصی حقوقی
۲	ترمینولوژی حقوق	حقوق دان	برنامه بازار	لغات تخصصی حقوقی
۳	اصطلاح‌نامه حقوق	مجد	برنامه بازار	لغات تخصصی حقوقی
۴	ویکی‌واژه اصطلاحات حقوقی	گروه ویکی‌واژه	برنامه بازار	حقوق خصوصی و عمومی
۵	اپلیکیشن دانشنامه لغات تخصصی حقوق احیا	آکادمی حقوقی احیای عدالت	بازار	لغات تخصصی حقوقی
۶	دیکشنری حقوقی موفق	پژمان پناهی موفق	-	حقوق خصوصی و عمومی
۷	سفیدواژه	دهکده سفید	-	واژه‌نامه حقوقی-فقهی
۸	آنی مشاور	گروه حقوقی برهان	برنامه بازار	مشاوره‌های تخصصی حوزه کسب و کار
۹	اپلیکیشن حقوقی شهرداد	شهرداد	برنامه بازار	قوانین و مقررات حقوقی
۱۰	اپلیکیشن حقوقی سیدوک	سیدوک	گوگل پلی و بازار	سامانه یکپارچه داوری، وکالت و کارشناسی
۱۱	زبان تخصصی رشته حقوق	جمال‌الدین صدیقی	پارس‌هاب	-
۱۳	اپلیکیشن میزانپ	گروه میزان	بازار	-
۱۴	Legal Dictionary by Farlex	فارلکس	گوگل پلی	شامل بیش از ۱۴۵۰۰ واژه و اصطلاح حقوقی
۱۵	Law App	Rachit Technology	گوگل پلی	دسترسی به بیش از هزار قانون
۱۶	PathLegal App for Lawyers, Legal advice	PathLegal	گوگل پلی	-

ردیف	عنوان	تهیه شده توسط	موجود در	موضوع
۱۷	Law Dictionary Offline	EasyGoing	گوگل پلی	-

ط. فرهنگ‌های حقوقی انگلیسی به انگلیسی

ردیف	عنوان	مؤلف / مؤلفان / موضوع	ناشر
۱	Black's Law Dictionary	70000 entries	Thomson Reuters; 12th ed. edition (June 4, 2024)
۲	Ballentine's Law Dictionary	Law Dictionary With Pronunciations	Lawyers Co-Op Pub Co; 3rd edition (January 1, 1969)
۳	Oxford Dictionary of Law	with over 4,200 concise, informative entries on all aspects of English law	Oxford University Press; 7th edition (June 22, 2009)
۴	Dictionary of Legal Terms: Definitions and Explanations for Non-Lawyers	includes over 2,500 terms	Barrons Educational Services; Fifth edition (November 1, 2015)
۵	Duhaime's Law Dictionary	Lloyd Duhaime	Lloyd Duhaime, Victoria, Canada
۶	Nolo's Plain-English Law Dictionary	contains 3,800 plain-English legal definitions	NOLO; 1st edition (May 24, 2009)
۷	Merriam-Webster's Dictionary of Law	10,000 legal words and phrases	Merriam-Webster, Inc.; Newest Edition (April 1, 2016)
۸	The People's Law Dictionary	Gerald Hill	MJF; First Edition (January 1, 2002)
۹	The Winning Brief	100 Tips for Persuasive Briefing in Trial and Appellate Courts	Oxford University Press, 1999
۱۰	Concise Law Dictionary	Y. V. Chandrachud	Lexis Nexis Butterworths Wadhwa Nagpur, 2008
۱۱	Dictionary of Legal Terms	RPH Editorial Board	Ramesh Publishing House, 2024
۱۲	Vocabulary for Law Students	Anthony Rainwater et al	Bricktop Publishing LLC (March 25, 2023)

۴. تجزیه و تحلیل و فرا تحلیل فرهنگ‌های تخصصی

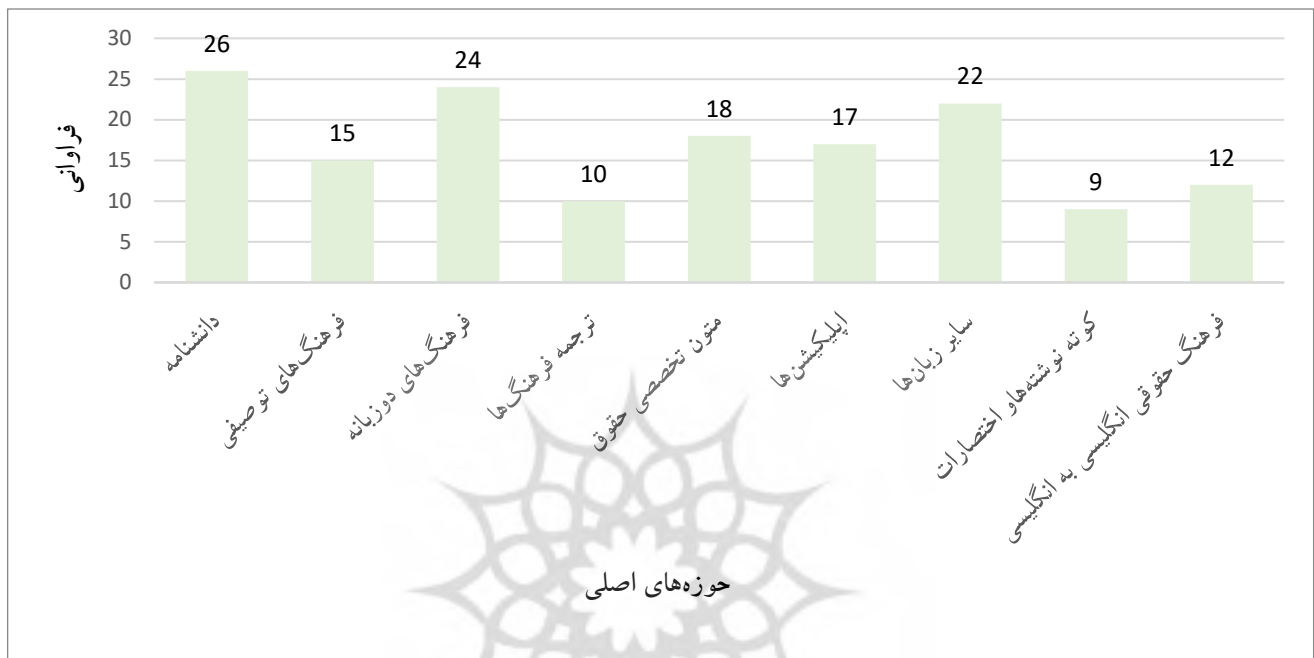
بر اساس داده‌های استخراج شده از پژوهش و تحلیل‌های صورت گرفته در قالب ۹ جدول پیشین، دسته‌بندی نهایی انواع فرهنگ‌های تخصصی حقوقی در قالب جدول شماره ۱۰ ارائه شده است تا تصویر روشن‌تری از تنوع و ساختار این فرهنگ‌ها به دست داده شود.

جدول «ده»: گونه‌شناسی فرهنگ‌های تخصصی حقوق

حوزه‌های اصلی	فراوانی	درصد
دانشنامه	۲۶	۱۷
فرهنگ‌های توصیفی	۱۵	۱۰
فرهنگ‌های دوزبانه	۲۴	۱۵/۶
ترجمه فرهنگ‌ها	۱۰	۶/۵
متون تخصصی حقوق	۱۸	۱۱/۷
برنامه‌های کاربردی (اپلیکیشن‌ها)	۱۷	۱۱/۲
سایر زبان‌ها	۲۲	۱۴/۳
کوتاه‌نوشته‌ها و اختصارات	۹	۵/۸
فرهنگ‌های حقوقی انگلیسی به انگلیسی	۱۲	۷/۸
جمع	۱۵۳	۱۰۰

مفاد جدول بالا نشان می‌دهد که فرهنگ‌های دوزبانه ۱۵/۶، متون تخصصی ۱۱/۷، دانشنامه و ترجمه فرهنگ‌ها به ترتیب هر کدام ۱۷ و ۶/۵ درصد عنوان را به خود اختصاص داده‌اند. از ۱۵۳ عنوان اثر بررسی شده، ۱۱/۲ درصد به برنامه‌های کاربردی (اپلیکیشن‌ها)، ۱۴/۳ درصد به سایر زبان‌ها، ۵/۸ درصد به کوتاه‌نوشته‌ها و اختصارات و ۷/۸ درصد به فرهنگ‌های انگلیسی به انگلیسی اختصاص دارد.

نمودار «یک»: گونه‌شناسی فرهنگ‌های تخصصی حقوق

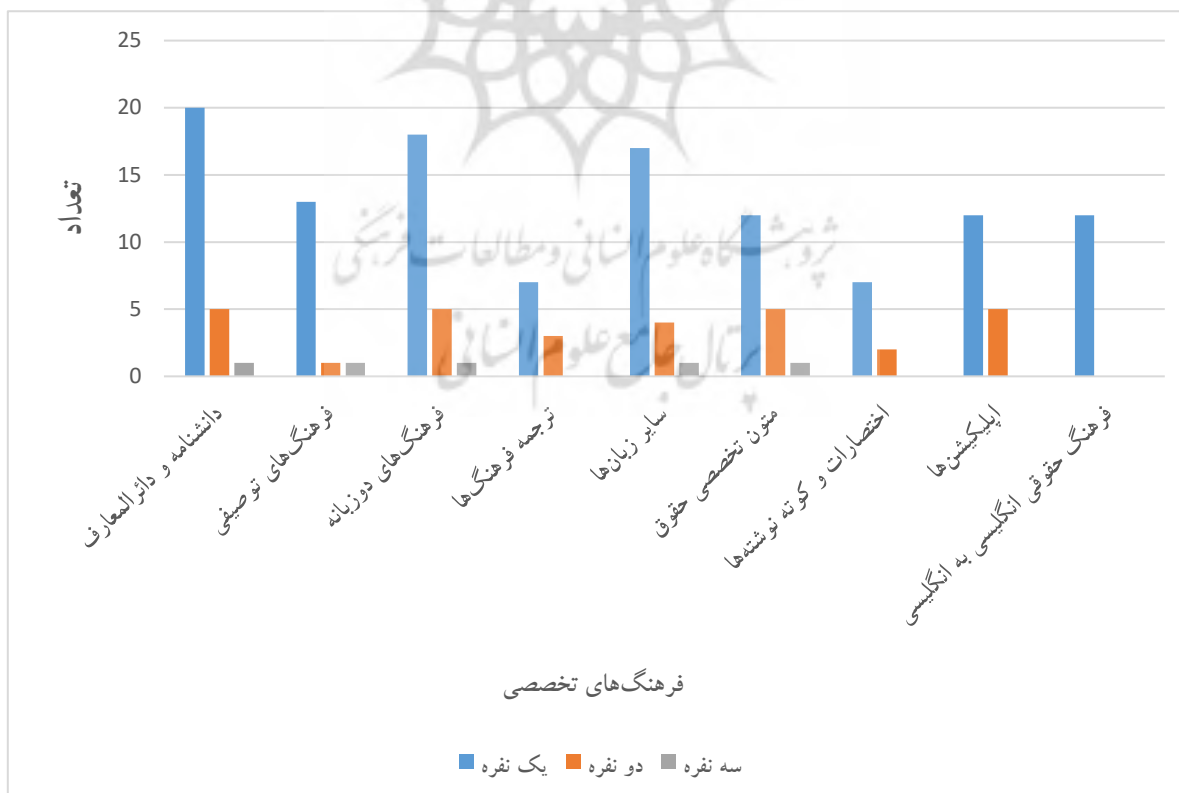
جدول «یازده»: توزیع فرهنگ‌های تخصصی از لحاظ کار گروهی و فردی

ردیف	عنوان	یک نفره	دو نفره	سه نفره و بیشتر	جمع
۱	دانشنامه و دائرةالمعارف	۲۰	۵	۱	۲۶
۲	فرهنگ‌های توصیفی	۱۳	۱	۱	۱۵
۳	فرهنگ‌های دوزبانه	۱۸	۵	۱	۲۴
۴	ترجمه فرهنگ‌ها	۷	۳	۰	۱۰
۵	سایر زبان‌ها	۱۷	۴	۱	۲۲
۶	متون تخصصی حقوق	۱۲	۵	۱	۱۸
۷	اختصارات و کوتاه‌نوشته‌ها	۷	۲	۰	۹

ردیف	عنوان	یک نفره	دو نفره	سه نفره و بیشتر	جمع
۸	برنامه‌های کاربردی (اپلیکیشن‌ها)	۱۲	۵	۰	۱۷
۹	فرهنگ‌های حقوقی انگلیسی به انگلیسی	۱۲	۰	۰	۱۲
	جمع	۱۱۸	۳۰	۵	۱۵۳

اطلاعات مندرج در جدول نشان می‌دهد که بیش از ۷۷ درصد از فرهنگ‌های بررسی شده توسط یک فرد، حدود ۱۹/۶ درصد با مشارکت دو نفر و تنها ۳/۲ درصد از آن‌ها به صورت گروهی تدوین شده‌اند. این در حالی است که تهیه و تدوین فرهنگ‌های تخصصی ماهیتی چندبعدی دارد و نیازمند همکاری جمعی و بهره‌گیری از تخصص‌های گوناگون است. بنابراین، اجرای آن به شکل تیمی از اهمیت بالایی برخوردار است.

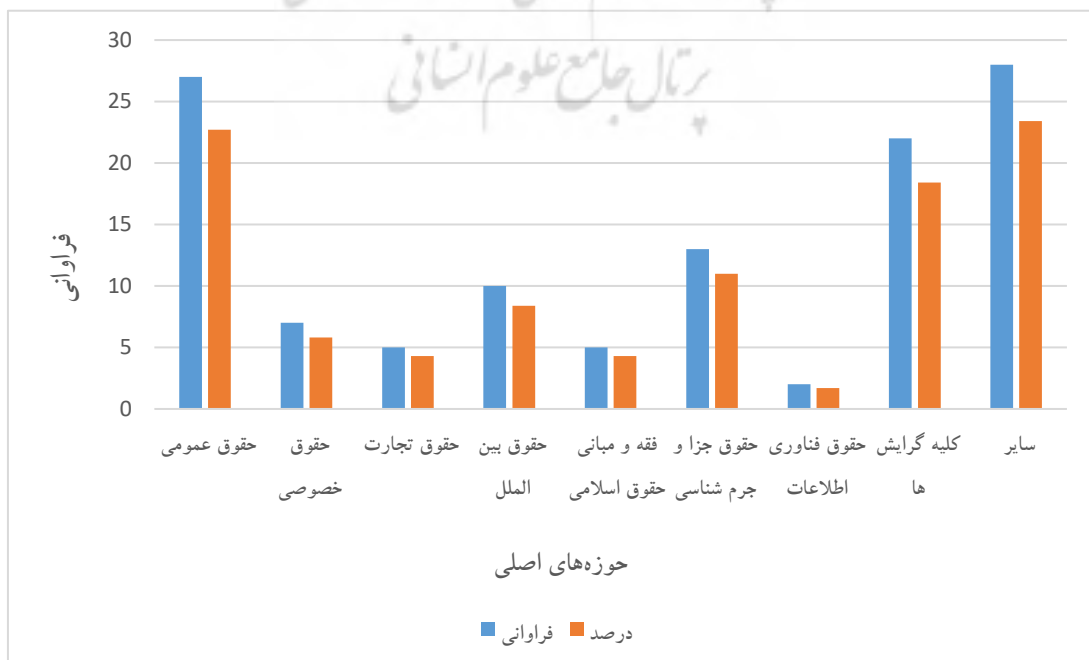
نمودار «دو»: توزیع فرهنگ‌های تخصصی از لحاظ کار گروهی و فردی

جدول «دوازده»: فراتحلیل موضوعی فرهنگ‌های تخصصی

ردیف	حوزه‌های اصلی	فراوانی	درصد
۱	حقوق عمومی	۲۷	۲۲/۷
۲	حقوق خصوصی	۷	۵/۸
۳	حقوق تجارت	۵	۴/۳
۴	حقوق بین‌الملل	۱۰	۸/۴
۵	فقه و مبانی حقوق اسلامی	۵	۴/۳
۶	حقوق جزا و جرم‌شناسی	۱۳	۱۱
۷	حقوق فناوری اطلاعات	۲	۱/۷
۸	همه گرایش‌ها	۲۲	۱۸/۴
۹	سایر	۲۸	۲۳/۴
۱۰	جمع	۱۱۹	۱۰۰

نمودار «سه»: فراتحلیل موضوعی فرهنگ‌های تخصصی

نتایج به‌دست‌آمده از بررسی بیش از ۱۵۰ فرهنگ تخصصی حقوقی نشان می‌دهد که ۴۴ درصد از این آثار به‌طور مشخص به موضوعاتی مانند حقوق عمومی، حقوق خصوصی، حقوق جزا، حقوق تجارت و جرم‌شناسی پرداخته‌اند. در مقابل، ۵۶ درصد دیگر به حوزه‌هایی نظیر فقه و مبانی حقوق اسلامی، حقوق بین‌الملل، حقوق فناوری اطلاعات و سایر گرایش‌های مرتبط با علم حقوق اختصاص یافته‌اند.

۵. سنجش و آسیب‌شناسی فرهنگ‌های تخصصی در ایران

۱. به دلیل کمبود جامعیت و به‌روزرسانی در این فرهنگ‌ها، آثار موجود قادر نیستند به‌طور کامل نیازهای دانشجویان، اساتید و پژوهشگران رشته حقوق و شاخه‌های مرتبط را برآورده کنند.
۲. آموزش درس متون تخصصی حقوق در ایران کاربرد عملی چندانی ندارد و کمکی شایان به دانشجویان برای فهم و ترجمه متون تخصصی نمی‌کند.
۳. در فرایند نگارش این فرهنگ‌ها، دقت لازم در به‌کارگیری قواعد حرفه‌ای فرهنگ‌نگاری لحاظ نشده است و به‌ویژه در نمونه‌های دوزبانه، اغلب شاهد نادیده گرفتن اصول علمی و معیارهای متداول در تدوین فرهنگ‌های تخصصی هستیم.
۴. با وجود ظرفیت و توانمندی بالای اساتید برجسته حقوق در دانشگاه‌های معتبر، مشارکت آن‌ها در فرایند فرهنگ‌نویسی بسیار محدود و کم‌رنگ بوده است.
۵. بیش از ۷۷ درصد از فرهنگ‌ها به‌صورت فردی تهیه شده‌اند و روحیه همکاری و کار گروهی که در بسیاری از فعالیت‌های علمی رایج است، در این زمینه کمتر دیده می‌شود.
۶. ناشران شناخته‌شده و مراکز پژوهشی تخصصی حقوق نقش فعالی در تألیف و انتشار فرهنگ‌های تخصصی حقوقی ایفا نکرده‌اند.
۷. در ترجمه و معادل‌گذاری اصطلاحات، از انتخاب‌های دقیق و مناسب استفاده نشده است و بسیاری از فرهنگ‌ها نیازمند بازنگری و به‌روزرسانی مداوم هستند.
۸. رشته حقوق دارای ابعاد مختلفی است و معمولاً چند بعد از موضوعات مختلف را در خود جای می‌دهد. دقیقاً به دلیل چندبعدی بودن این رشته، مترجم تخصصی حقوق علاوه‌بر دانش ترجمه، باید هم‌زمان از دانش عمومی بالایی برخوردار باشد و به گرایش‌های مختلف مربوط به حقوق نیز تسلط و اشراف کاملی داشته باشد.

۹. در عنوان بسیاری از این کتاب‌ها از کلمه فرهنگ استفاده شده در حالی که فرهنگ لغت یا فرهنگ واژگان، کتابی است که در آن معانی واژه‌های یک، دو یا چند زبان همراه با توضیحات مربوط به ریشه، تلفظ یا اطلاعات دیگر مربوط به واژه‌ها به ترتیب حروف الفبای هر زبان گردآوری می‌شوند. لذا به نظر می‌رسد استفاده از واژه‌نامه یا فرهنگ واژگان نسبت به فرهنگ لغات صحیح‌تر به نظر می‌رسد.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر نشان می‌دهد که فرهنگ‌های تخصصی حقوقی در ایران به‌رغم اهمیت فراوانشان به‌عنوان ابزارهای بنیادی در انتقال دانش و تبیین مفاهیم حقوقی، با چالش‌ها و نواقص قابل توجهی مواجه هستند. از میان بیش از ۱۵۰ نمونه مورد بررسی، مشخص شد که مشکلات عمده شامل موارد زیر می‌شود.

- ضعف پردازش علمی و ترجمه‌های نامناسب: بسیاری از فرهنگ‌ها از نظر علمی به‌روز نیستند و در ترجمه واژگان حقوقی، دقت لازم رعایت نشده است. عدم تطابق معادل‌های اصطلاحی و استفاده از ترجمه‌های سطحی، مانع انتقال صحیح مفاهیم می‌شود.

- کمبود مشارکت اساتید و متخصصان: مشارکت محدود اساتید برجسته و متخصصان حقوق در تدوین این آثار منجر به فقدان اعتبار و جامعیت در منابع فرهنگی حقوقی شده است.

- عدم استفاده از فناوری‌های نوین: بهره‌گیری ناکافی از ابزارها و نرم‌افزارهای پیشرفته در تدوین فرهنگ‌های تخصصی، روند کار را کند کرده و امکان ارتقای کیفیت و کارآمدی این آثار را کاهش داده است.

- نبود کار تیمی و هماهنگی میان‌رشته‌ای: کارهای انجام‌شده عمدتاً به‌صورت انفرادی صورت گرفته و نبود هماهنگی میان زبان‌شناسان، حقوق‌دانان و متخصصان فرهنگ‌نگاری، باعث شده است تا منابع موجود از دیدگاه‌های چندجانبه و تخصصی بهره‌مند نباشند.

- عدم رعایت معیارهای بین‌المللی: عدم تطابق با معیارهای بین‌المللی و بومی‌سازی نادرست منجر به ایجاد خلأهایی در ارائه واژگان، معانی و کاربردهای حقوقی شده است. با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده، ضرورت بازنگری در فرایند تدوین فرهنگ‌های تخصصی حقوق در ایران آشکار است.

پیشنهادهای

راهکارها و پیشنهادهای پژوهش به اختصار به شرح زیر است.

۱. بهره‌گیری از فناوری‌های نوین نقش مهمی در پیشرفت فرهنگ‌نویسی دارد. نرم‌افزارهای پیشرفته با قابلیت‌های چندزبانه، تصحیح خودکار و امکانات صفحه‌آرایی باعث شده‌اند تا فرایند تدوین فرهنگ‌ها با سرعت و دقت بیشتری انجام شود. امروزه حتی یک نویسنده با استفاده از این ابزارهای مدرن می‌تواند به‌تنهایی فرهنگ تخصصی تألیف کند؛ هرچند همچنان نیاز به ویراستار و بازبین احساس می‌شود.

۲. نرم‌افزار «توینلکس» ابزاری است برای تدوین فرهنگ‌های تک‌زبانه، دوزبانه و نیمه‌دوزبانه که امکان انتشار نسخه‌های چاپی و الکترونیکی را فراهم می‌آورد. این برنامه به‌گونه‌ای ساخته شده است که کاربران بتوانند با تنظیمات دلخواه، انواع مختلف فرهنگ‌ها را به راحتی تهیه کنند. استقبال گسترده مراکز و سازمان‌های معتبر مانند انتشارات آکسفورد، مجمع فرهنگ ملی آفریقای جنوبی و فرهنگستان پزشکی سلطنتی اسپانیا نشان‌دهنده موفقیت این نرم‌افزار در رسیدن به اهداف خود است.

۳. فرهنگ‌نویسی به صورت گروهی از اهمیت بالایی برخوردار است. تجربه کشورهای غربی نشان می‌دهد که تهیه چنین آثاری فراتر از توان یک فرد و نیازمند همکاری مستمر بین نویسندگان، پژوهشگران و کارشناسان مختلف است. برای تحقق این هدف، داشتن برنامه‌ریزی منظم و حمایت نهاد یا مؤسسه‌ای معتبر که بتواند این فرایند را مدیریت کند، ضروری به نظر می‌رسد.

۴. ضرورت توجه به آموزش حرفه‌ای فرهنگ‌نگاری و تقویت جایگاه آن در نظام آموزش عالی موجب شده است تا این حوزه به تدریج در قالب رشته‌ای علمی و دانشگاهی مطرح شود. در پاسخ به نیازهای علمی و شغلی، بسیاری از دانشگاه‌ها به‌ویژه در کشورهای آفریقایی، اروپایی، چین، استرالیا و هند، اقدام به برگزاری دوره‌های تخصصی در زمینه مبانی نظری و عملی تدوین فرهنگ‌ها کرده‌اند که اغلب در سطح تحصیلات تکمیلی ارائه می‌شود. نقش عامل انسانی در آموزش هرگز نباید دست‌کم گرفته شود. در جهان امروز فرهنگ‌نگار علاوه بر نیاز به آموزش عمومی مطلوب، باید شخصی با فراست با طبعی جست‌وجوگر و دقیق باشد و استعداد ذاتی در زمینه مسائل مرتبط با زبان داشته باشد. آموزش‌های تخصصی سبب شکوفا شدن این

ویژگی‌ها و تربیت متخصصان فرهنگ‌نگاری می‌شود. رشته فرهنگ‌نگاری هنوز جایگاه مشخصی در نظام آموزشی دانشگاه‌های کشور نیافته است. این خلأ می‌تواند استمرار فعالیت‌های مرتبط را با چالش مواجه سازد. از این‌رو ضرورت دارد آموزش فرهنگ‌نگاری به‌صورت هدفمند و منسجم در برنامه‌های علمی دانشگاهی گنجانده شود تا از رکود یا توقف این حوزه تخصصی جلوگیری شود.

۵. مؤسسات پژوهشی و ناشران تخصصی نقش مهمی در تولید فرهنگ‌های دوزبانه ایفا می‌کنند. برای مثال، انتشارات «فرهنگ معاصر» از سال ۱۳۶۰ با برنامه‌ریزی منظم و همکاری زبان‌شناسان برجسته، توانسته است مجموعه‌ای از فرهنگ‌های ارزشمند را منتشر کند. آثار مهمی مانند فرهنگ هزاره به سرپرستی علی‌محمد حق‌شناس و فرهنگ پویا به مدیریت محمدرضا باطنی و تیم همراه، نمونه‌هایی شاخص در این زمینه به شمار می‌آیند.

۶. تلاش برای یافتن معادل‌های دقیق و مناسب در فرهنگ‌نگاری تخصصی بسیار حائز اهمیت است. یکی از نمونه‌های برجسته در این حوزه، فرهنگ داریوش آشوری است که در آن معادل‌های مناسبی برای واژگان و مفاهیم علوم انسانی ارائه شده است.

در بررسی فرهنگ‌های موجود، آشکار است که دقت کافی در برگزیدن معادل‌های واژگان صورت نگرفته است. در این میان، فرهنگستان زبان و ادب فارسی می‌تواند در اصلاح و به‌کارگیری معادل‌های دقیق و مناسب نقش مؤثری ایفا کند. گروه تخصصی حقوق این فرهنگستان نیز اقدام به انتخاب برخی معادل‌ها کرده و پس از بررسی، آن‌ها را به تصویب رسانده است. برای مثال، آغازگری بهره‌برداری را برای استارت‌آپ، سازمان خدمات کشوری را برای سیویل سرویس، تارنما را برای وب‌سایت و... پیشنهاد داده‌اند.

۷. ایجاد کمیته‌ای تخصصی با عنوان «زبان، مفاهیم و واژگان حقوق» زیر نظر انجمن حقوق ایران ضروری به نظر می‌رسد؛ زیرا تاکنون درباره معادل‌های فارسی و روش‌های معادل‌سازی مفاهیم حقوقی و همچنین، نحوه تدوین مقالات و آثار در این حوزه، گفت‌وگوهای تخصصی کافی میان کارشناسان انجام نگرفته و توافقی شکل نگرفته است. هرچند امکان تعیین یک الگوی یکتا وجود ندارد، می‌توان قواعد متنوع زبانی مرتبط با این رشته را با توجه به ظرفیت‌های زبان فارسی مورد بررسی قرار داد. هدف اصلی این کارگروه، ارتقای معیارهای نگارشی در تألیف و ترجمه متون حقوقی به زبان فارسی از جنبه‌های زبان‌شناسی، مفهومی و معادل‌سازی

و همچنین، تلاش برای تدوین چهارچوب‌ها و معیارهایی است که به جامعه حقوقی کشور ارائه شود. این گروه می‌تواند مسئولیت انتخاب واژگان تخصصی حقوق را نیز از سوی فرهنگستان زبان و ادب فارسی به عهده بگیرد و با همکاری برجسته‌ترین مترجمان حقوقی کشور به این مهم دست یابد.

۸. سازگار کردن نرم‌افزارهای تخصصی فرهنگ‌نویسی با شرایط بومی و به‌کارگیری روش‌های نوین در تدوین فرهنگ‌ها می‌تواند روند تولید این آثار را بهبود بخشد.

۹. تدوین دستورالعمل‌های دقیق و کاربردی برای فرهنگ‌نویسی توسط مسئولان مربوطه همراه با بهره‌مندی از جدیدترین یافته‌های علمی در زمینه ساختار و محتوا، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

۱۰. رعایت معیارهای بین‌المللی همراه با بومی‌سازی کار فرهنگ‌نویسی.

۱۱. بازنگری مستمر و روزآمد کردن مطالب فرهنگ‌ها و واژه‌نامه‌های تخصصی حقوق. نکته قابل تأمل در استفاده از فرهنگ لغت، عدم استفاده از فرهنگ لغت‌های خیلی قدیمی است. به عبارت دیگر، به منظور دسترسی به جدیدترین کلمات، عبارات، ترکیب لغات و...، ارتقای فرهنگ لغت هر دو یا سه سال حائز اهمیت است. به علاوه، توصیه می‌شود برای مقاصد مختلف از فرهنگ‌های لغت متفاوت استفاده کنید مثلاً فرهنگ لغات مترادف و متضاد، فرهنگ کلمات ترکیبی، فرهنگ لغات مصور، فرهنگ ریشه‌شناسی واژگان انگلیسی و... .

پیوست: فرهنگ‌ها و دانشنامه‌های حقوقی مورد مطالعه در فراتحلیل

- ۱) مهر، نسرين (۱۴۰۳). دانشنامه حقوق کیفری انگلستان. تهران: بنیاد حقوقی میزان.
- ۲) جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۹۹). دانشنامه حقوقی. تهران: گنج دانش.
- ۳) جنیدی، لعلیا و نیازپور، امیرحسن (۱۳۹۹). دانشنامه سیاست‌گذاری حقوقی. تهران: معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات ریاست جمهوری.
- ۴) یزدی، امید (۱۳۹۸). دانشنامه حقوقی خانواده. تهران: آوا.
- ۵) ملک‌زاده، فهیمه (۱۳۹۵). دانشنامه حقوقی حقوق مدنی. تهران: مجد.
- ۶) ملک‌زاده، فهیمه (۱۳۹۸). دانشنامه حقوقی حقوق جزا. تهران: مجد.
- ۷) احمدی، عبدالله (۱۳۸۵). دانشنامه حقوقی امور گمرکی. تهران: میزان.
- ۸) انصاری، مسعود و طاهری، محمدعلی (۱۳۸۴). دانشنامه حقوق خصوصی. تهران: محراب فکر.
- ۹) شریفی، محسن (۱۳۹۸). دانشنامه مسئولیت کیفری. تهران: میزان.
- ۱۰) امامی، مسعود و شوپای جویباری، رمضانعلی (۱۳۹۵). دانشنامه اسلام و حقوق بین‌الملل بشردوستانه. تهران: بنیاد حقوقی میزان.
- ۱۱) شکرپیگی، علیرضا؛ نیازی، یوسف و پیری، یحیی (۱۳۹۴). ترمینولوژی حقوق جزای اختصاصی. تهران: آوا.
- ۱۲) بی‌تابس، جیمز (۱۳۹۶). دانشنامه حقوق اخلاق زیستی (محمدجعفر ساعد، مترجم). تهران: مجد.
- ۱۳) رشاد، علی‌اکبر (۱۴۰۱). دانشنامه قرآن و حقوق. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- ۱۴) خسروی، احمد و کاظمی، داوود (۱۴۰۰). دانشنامه تفصیلی حقوق عمومی. بیرجند: دانشگاه بیرجند.
- ۱۵) مگوایر، مایک؛ رینر، رابرت و مورگان، راد (۱۳۹۴). دانشنامه جرم‌شناسی آکسفورد (حمیدرضا ملک‌محمدی، مترجم). تهران: بنیاد حقوقی میزان.
- ۱۶) رابرتسون، دیوید (۱۳۹۷). دانشنامه حقوق بشر (زهرا عامری، احمد خسروی و محمدباقر مقدسی، مترجمان). تهران: خرسندی.
- ۱۷) موسوی بجنوردی، کاظم (۱۴۰۳). دانشنامه حقوق ایران. تهران: دائرةالمعارف بزرگ اسلامی.
- ۱۸) محمدی، امید (۱۳۹۸). دائرةالمعارف حقوقی شوراها و شهرداری‌ها. تهران: جنگل.
- ۱۹) معظمی، شهلا و مهدوی، محمود (۱۳۹۵). دانشنامه علوم جنایی اطفال و نوجوانان. تهران: دادگستر.
- ۲۰) شاهدوست، حسن (۱۳۹۸). وکیل سایبری؛ دانشنامه تخصصی جرائم رایانه‌ای. تهران: طلوع مجد.
- ۲۱) جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۸). دائرةالمعارف حقوق مدنی و تجارت. تهران: گنج دانش.
- ۲۲) جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۷۸). الفارق (دائرةالمعارف عمومی حقوق). تهران: گنج دانش.

- ۲۳) روبرس، گرهارد (۱۴۰۱). دائرةالمعارف حقوق اساسی کشورها (جوانمیر عبداللہی و فرزاد باباخانی، مترجمان). سنندج: دانشگاه کردستان.
- ۲۴) مہرا، نسرین (۱۳۹۲). دانشنامه حقوق کیفری انگلستان. تهران: بنیاد حقوقی میزان.
- ۲۵) باوینز، مارک؛ هارت، پاول و پیترز، بی. گای (۱۳۹۲). دانشنامه سیاست‌گذاری عمومی (آکسفورد) (محمد صفار، مترجم). تهران: میزان.
- ۲۶) رشدیہ، ہرمز (۱۳۸۳). فرهنگ تشریحی کاربردی حقوق. تهران: آگاہ.
- ۲۷) زارعی، حسن؛ انصاری، ہانیہ و رزاقی، مروارید (۱۳۹۶). فرهنگ توصیفی واژگان حقوقی. تهران: جنگل.
- ۲۸) آرین، شہرام (۱۳۹۶). فرهنگ توصیفی حقوق بین‌الملل. تهران: بہنامی.
- ۲۹) کمالان، سیدمہدی (۱۳۸۸). فرهنگ تشریحی اصطلاحات حقوقی. تهران: کمالان.
- ۳۰) جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۹۴). ترمینولوژی حقوق سیاسی. تهران: گنج دانش.
- ۳۱) وطن‌خواہ، رضا (۱۳۹۴). تجلی واژگان حقوقی در شعر فارسی. تهران: دادبخش.
- ۳۲) دادخواہ، محمدرضا و زند نامدار، فرانک (۱۳۸۶). فرهنگ تشریحی حقوق بازرگانی و اصطلاحات بازرگانی و گمرک. تهران: شہرآشوب.
- ۳۳) مؤسسہ آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی (۱۳۹۳). فرهنگ تشریحی واژگان؛ حقوق فناوری اطلاعات. تهران: مؤسسہ آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.
- ۳۴) ملک‌زادہ، فہیمہ (۱۳۹۷). اصطلاحات تشریحی حقوق جزای عمومی و اختصاصی. تهران: مجد.
- ۳۵) افکاری مہربانی، عاطفہ (۱۳۹۸). کاربردی‌ترین لغات و اصطلاحات حقوقی. تهران: مجد.
- ۳۶) قلعه‌نویی، مسعود (۱۳۹۴). فرهنگ لغات و اصطلاحات حقوق مدنی. تهران: مجد.
- ۳۷) ولایی، عیسی (۱۳۸۷). فرهنگ تشریحی اصطلاحات اصول. تهران: نشر نی.
- ۳۸) زہدی، مسعود (۱۳۹۲). فرهنگ تشریحی لغات، عبارات و اصطلاحات قراردادهای خدمت، تجاری، سرمایہ‌گذاری و تأمین مالی رایج در صنعت نفت بین‌المللی. تهران: ہزارہ سوم اندیشہ.
- ۳۹) میرزہ‌دل، احمد (۱۳۹۳). فرهنگ لغات و اصطلاحات حقوق کیفری. تهران: کتاب آمہ.
- ۴۰) جابری عربلو، محسن (۱۳۶۲). فرهنگ اصطلاحات فقہ اسلامی. تهران: امیرکبیر.
- ۴۱) فلسفی، شہرناز (۱۴۰۱). فرهنگ لغات، اصطلاحات و متون حقوق محیط‌زیست دریایی. تهران: ماہوارہ.
- ۴۲) حبیب‌زادہ، محمدکاظم (۱۳۹۴). فرهنگ اصطلاحات حقوق عمومی (فارسی-انگلیسی، انگلیسی-فارسی: واژہ‌نامہ حقوق عمومی و قانون اساسی). تهران: جاودانہ.

- (۴۳) پلانو، جک و اولتون، روی (۱۳۷۸). فرهنگ اصطلاحات تخصصی حقوق بین‌الملل (پرویز علوی، مترجم). تهران: علوم نوین.
- (۴۴) بشارت، حجت‌الله (۱۳۹۴). فرهنگ حقوقی معاصر. تهران: فرهنگ معاصر.
- (۴۵) مشهدی، علی (۱۴۰۰). فرهنگ اصطلاحات حقوق اداری. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- (۴۶) اصلان‌زاده، رحیم و انصاری، باقر (۱۳۹۶). فرهنگ حقوقی. تهران: معاونت حقوقی ریاست‌جمهوری.
- (۴۷) عابدینی، اسماعیل (۱۳۹۸). واژه‌نامه مختصر ثبتی-حقوقی. تهران: جنگل.
- (۴۸) تیموری، محمدصادق (۱۳۹۵). فرهنگ اصطلاحات حقوق بازرگانی و اقتصادی. تهران: جنگل.
- (۴۹) رمضانی، محمود (۱۳۹۴). فرهنگ حقوقی عدالت. تهران: حقوق‌یار.
- (۵۰) رفیعی، فرهنگ (۱۳۹۴). فرهنگ حقوقی مجد. تهران: مجد.
- (۵۱) بلدسو، رابرت و بوسچک، رابرت (۱۳۷۵). فرهنگ حقوق بین‌الملل. تهران: گنج دانش.
- (۵۲) بارکر، دیوید و پدیلد، کالین فرانک (۱۳۹۴). حقوق به زبان ساده (محمدجعفر ساعد و نادر ساعد، مترجمان). تهران: خرسندی.
- (۵۳) پدیلد، کالین فرانک (۱۴۰۰). متون تخصصی حقوق جزا (کیوان رنجبری و محمد علی‌پورفرد، مترجمان). تهران: بیرا.
- (۵۴) بارکر، دیوید و پدیلد، کالین فرانک (۱۴۰۰). حقوق قراردادها (کیوان رنجبری و محمدعلی پورفرد، مترجمان). تهران: بیرا.
- (۵۵) قاسمی نراقی، سارا (۱۳۸۲). فرهنگ جامع اختصارات. تهران: ثامن‌الائمه (علیه‌السلام).
- (۵۶) ثامن، محمدهادی و علین حقیقی فرد، منصوره (۱۳۹۶). فرهنگ اختصارات مورد استفاده در ارتباطات بین‌المللی. تهران: نامه پارسی.
- (۵۷) پهلوان، مسعود (۱۳۹۷). فرهنگ اختصارات و کوتاه‌نوشته‌ها. تهران: نسل روشن.
- (۵۸) تراز، نسرين (۱۳۹۸). متون حقوقی. تهران: مجد.
- (۵۹) صلح‌چی، محمدعلی و نزدی‌منش، هیبت‌الله (۱۳۹۲). متون دانشگاهی حقوق. تهران: مجد.
- (۶۰) مؤمنی راد، احمد و ذبیحی شهری، سیده‌ساناز (۱۴۰۲). متون حقوقی. تهران: دادگستر.
- (۶۱) ساعد، نادر و ساعد، محمدجعفر (۱۳۹۴). متون حقوقی. تهران: خرسندی.
- (۶۲) رنجبر، عباس (۱۳۹۷). متون حقوقی به زبان انگلیسی. قم: دارالهدایه.
- (۶۳) صلح‌چی، محمدعلی و باباخانی، فرزاد (۱۴۰۱). مختصر متون حقوقی دانشگاهی. تهران: میزان.
- (۶۴) شعبان‌نیا منصور، مهدی (۱۳۹۸). متون حقوقی برای دانشجویان حقوق عمومی. تهران: گنج دانش.
- (۶۵) رمضانی، محمود (۱۴۰۲). ۱۱۰۰ واژه متون حقوقی. تهران: حقوق‌یار.

- ۶۶) اندرز، داوود (۱۴۰۲). متون حقوقی انگلیسی. تهران: مجد.
- ۶۷) کمیلی‌پور، علی (۱۳۹۷). متون حقوقی حقوق تجارت بین‌الملل. تهران: جنگل.
- ۶۸) ترابی، احمد (۱۴۰۰). متون حقوقی ۱. تهران: نگاه بینه.
- ۶۹) مشفق، فرهاد (۱۳۷۶). انگلیسی برای دانشجویان رشته حقوق بین‌الملل. تهران: سمت.
- ۷۰) مشفق، فرهاد و شریفیان، فرزاد (۱۳۸۶). انگلیسی برای دانشجویان حقوق خصوصی. تهران: سمت.
- ۷۱) مشفق، فرهاد (۱۳۷۶). انگلیسی برای دانشجویان رشته حقوق عمومی. تهران: سمت.
- ۷۲) رضایی‌پور، فاطمه (۱۳۹۶). انگلیسی برای دانشجویان حقوق. تهران: مجد.
- ۷۳) مزداپسنا، گلنار و همکاران (۱۳۹۵). انگلیسی برای دانشجویان فقه و مبانی حقوق اسلامی. یزد: دانشگاه یزد.
- ۷۴) مشفق، فرهاد (۱۳۹۶). انگلیسی برای دانشجویان حقوق جزا و جرم‌شناسی. تهران: سمت.
- ۷۵) مرادی، بدیع (۱۳۸۵). راهنمای کامل انگلیسی برای دانشجویان رشته حقوق. تهران: اندیشه سبز.
- ۷۶) طلوع، سیدمحسن و محمدی، اقبال (۱۳۷۶). فرهنگ حقوقی سه‌زبانه. تهران: معین.
- ۷۷) زراعت، عباس و غزالی، عبدالمیر عبدالزهره (۱۳۸۲). فرهنگ لغات حقوقی. تهران: خط سوم.
- ۷۸) حدادی، محمدحسین (۱۴۰۲). ترجمه متون حقوقی از فارسی به آلمانی در نظریه و عمل. تهران: سمت.
- ۷۹) نایب‌زاده، اکبر (۱۳۹۸). اصطلاحات حقوقی به زبان عربی. تهران: خرسندی.
- ۸۰) رنجبر، عباس (۱۳۸۹). متون حقوقی به زبان عربی. قم: دارالهدایه.
- ۸۱) مصطفوی‌گرو، حسینعلی (۱۴۰۲). فرهنگ لغات و اصطلاحات حقوقی روسی-فارسی. تهران: دانشیار.
- ۸۲) نصیری، هدیه (۱۳۹۷). فرهنگ حقوقی فارسی-فرانسه. تهران: مجد.
- ۸۳) کانر، ام (۱۳۸۲). گزیده متون حقوق فرانسه (علیرضا میرزایی، مترجم). تهران: بهنامی.
- ۸۴) لطفی، محمدکاظم و کوثری، وحید (۱۳۹۴). فرهنگ لغات حقوقی. تهران: مهرسا.
- ۸۵) سلطانی، غلام (۱۳۸۸). فرهنگ تخصصی اصطلاحات مالکیت صنعتی. تهران: گنج دانش.
- ۸۶) نوری یوشانلویی، جعفر؛ برزگر، مجتبی و فارسی، مریم (۱۳۹۶). متون حقوقی فرانسه در بخش مدنی. تهران: خرسندی.
- ۸۷) اسماعیلی طارونی، بهرام (۱۳۹۹). فرهنگ لغات دوسویه حقوقی (آلمانی به فارسی، فارسی به آلمانی). تهران: مهرکلام.
- ۸۸) زارع، شبنم (۱۳۹۶). فرهنگ اصطلاحات حقوقی دوسویه آلمانی-فارسی، فارسی-آلمانی. تهران:

۱۱۱۴ پژوهش‌های حقوق اسلامی | سال بیست و هفتم | شماره دوم | پیاپی ۷۲ | تابستان ۱۴۰۵

نگاره مینیاتور.

۸۹) رضائی نوری، محمود (۱۴۰۲). فرهنگ حقوقی لاتین-فارسی. تهران: حقوق‌یار.

منابع

- ۱) ابوالحمد، عبدالحمید و همکاران (۱۳۵۶). فرهنگ اصطلاحات حقوقی فارسی-فرانسه (چاپ ۱). تهران: بنیاد فرهنگ ایران.
- ۲) احمدیان، موسی (۱۳۸۷). بررسی مقابله‌ای فرهنگ‌های لغات انگلیسی-فارسی. مطالعات ترجمه، ۵-۲۲.
- ۳) باطنی، محمدرضا (۱۳۸۰). درس‌گفتارهای فرهنگ‌نگاری؛ نکاتی درباره فرهنگ‌نگاری. ویژه‌نامه نامه فرهنگستان (فرهنگ‌نویسی)، ۲ (مهر ۱۳۸۸).
- ۴) بلیکی، نورمن (۱۳۸۷). طراحی پژوهش‌های اجتماعی (حسن چاوشیان، مترجم). تهران: نشر نی.
- ۵) جعفری، زهرا (۱۳۹۲). مروری بر مقوله نقد فرهنگ لغت و مبانی آن. (نام نشریه در منبع اصلی نیامده است).
- ۶) جکسون، هاوارد (بی‌تا). آشنایی با فرهنگ‌نویسی. تهران: نشر کتاب بهار.
- ۷) خزاعی‌فر، علی (۱۳۸۲). دوره جدید فرهنگ‌نویسی در ایران. فصلنامه مترجم.
- ۸) داوری، حسین (۱۳۸۹). آسیب‌شناسی شیوه معادل‌گزینی در فرهنگ معاصر کیمیا. پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، ۲۳، ۱۳۹-۱۵۵.
- ۹) دلاوری، رضا (۱۳۹۰). فرهنگ‌نگاری تخصصی علوم سیاسی و روابط بین‌الملل در ایران؛ آسیب‌ها و راهکارها. پژوهشنامه علوم سیاسی. دوره هفتم (شماره ۱).
- ۱۰) رضایی، سیدنظام‌الدین (۱۳۸۸). معرفی و نقد اصول فرهنگ‌نویسی. مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی (باهر کرمان)، ۲۶.
- ۱۱) شعاع حسنی، احمدرضا؛ کریمی قهرودی، محمدرضا؛ تقوایی، ابوالقاسم و روشن‌ضمیر، سعید (۱۴۰۰). ارائه مدل جامع کاربردی تدوین استانداردهای واژگان با رویکرد تحلیل هم‌واژگانی. فصلنامه مدیریت استاندارد و کیفیت، ۱۴۱-۱۶۳.
- ۱۲) طباطبایی، سیدمحمدصادق (۱۳۸۲). درآمدی بر نگارش فرهنگ‌های تخصصی. دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، ۴.
- ۱۳) قانع‌فر، عرفان (۱۳۸۲). چالش‌های فرهنگ‌نگاری در ایران. مطالعات ترجمه، ۱، ۳۰-۴۲.
- ۱۴) قنبری، عرفان (۱۳۷۹). نقدی بر فرهنگ‌نگاری در ایران. اطلاعات علمی.
- ۱۵) ملانظر، حسین (۱۳۹۳). ارزیابی فرهنگ اصطلاحات فلسفه و علوم اجتماعی (انگلیسی و فارسی). همایش علمی زبان، مفاهیم و واژگان علوم اجتماعی.
- ۱۶) هاشمی میناباد، حسن (۱۳۸۹). معیارهای نحوی در تفکیک و بازشناسی واژه‌ها در فرهنگ‌نویسی.

- 17) International Organization for Standardization (ISO). (2009). Terminology work – Principles and methods. (ISO Standard No. 704).
- 18) International Organization for Standardization (ISO). (2019). Terminology work and terminology science – Vocabulary. (ISO Standard No. 1087).

References

- 1) Abedini, Esmail (1398 SH/2019). Vāzeh-nāmeḥ-ye Mokṭaṣar-e Sabtī-Ḥoqūqī [Concise Registration-Legal Glossary]. Tehran: Jangal [in Persian].
- 2) Abolhamd, Abdolhamid, et al. (1356 SH/1977). Farhang-e Oṣṭelāḥāt-e Ḥoqūqī-ye Fārsī-Farānseh (1st ed.) [Dictionary of Persian-French Legal Terms]. Tehran: Iran Culture Foundation [in Persian].
- 3) Afkari Mehrabani, Atefeh (1398 SH/2019). Kārboardī-tarīn Loḡāt va Oṣṭelāḥāt-e Ḥoqūqī [The Most Practical Legal Words and Terms]. Tehran: Majd [in Persian].
- 4) Ahmadi, Abdollah (1385 SH/2006). Dānešnāmeḥ-ye Ḥoqūqī-ye Omūr-e Gomrokī [Legal Encyclopedia of Customs Affairs]. Tehran: Mizan [in Persian].
- 5) Ahmadian, Mousa (1387 SH/2008). Barresī-ye Moqābeleh-i-ye Farhanghā-ye Loḡāt-e Engeleīsī-Fārsī [Comparative Study of English-Persian Dictionaries]. Motale'at-e Tarjomeh [Translation Studies Journal], pp. 5-22 [in Persian].
- 6) Andarz, Davoud (1402 SH/2023). Motūn-e Ḥoqūqī-ye Engeleīsī [English Legal Texts]. Tehran: Majd [in Persian].
- 7) Ansari, Masoud, & Taheri, Mohammad Ali (1384 SH/2005). Dānešnāmeḥ-ye Ḥoqūq-e Koṣūṣī [Encyclopedia of Private Law]. Tehran: Mehrab-e Fekr [in Persian].
- 8) Arian, Shahram (1396 SH/2017). Farhang-e Tawṣīfī-ye Ḥoqūq-e Beynalmelal [Descriptive Dictionary of International Law]. Tehran: Behnami [in Persian].
- 9) Aslanzadeh, Rahim, & Ansari, Baqer (1396 SH/2017). Farhang-e Ḥoqūqī [Legal Dictionary]. Tehran: Legal Affairs Department of the Presidential Office [in Persian].
- 10) Barker, David, & Padfield, Colin Frank (1394 SH/2015). Ḥoqūq beh Zabān-e Sādeh (Mohammad Jafar Saed & Nader Saed, Trans.) [Law in Simple Language]. Tehran: Khorsandi [in Persian].
- 11) Barker, David, & Padfield, Colin Frank (1400 SH/2021). Ḥoqūq-e Qarārdādḥā (Keyvan Ranjbari & Mohammad Ali Pourfard, Trans.) [Law of Contracts]. Tehran: Bira [in Persian].
- 12) Bateni, Mohammad Reza (1380 SH/2001). Dars-goftārḥā-ye Farhang-negārī; Nokātī Darbāreh-ye Farhang-negārī [Lectures on Lexicography; Notes on Lexicography]. Vizhehnameḥ-ye Nameḥ-ye Farhangestan (Farhang-nevisi) [Special Issue of Nameḥ-ye Farhangestan (Lexicography)], No. 2 [in Persian].
- 13) Besharat, Hojjatollah (1394 SH/2015). Farhang-e Ḥoqūqī-ye Mo'āṣer [Contemporary Legal Dictionary]. Tehran: Farhang Moaser [in Persian].
- 14) Bitabs, James (1396 SH/2017). Dānešnāmeḥ-ye Ḥoqūq-e Aqlāq-e Zīstī (Mohammad Jafar Saed, Trans.) [Encyclopedia of Bioethics Law]. Tehran: Majd [in Persian].
- 15) Blaikie, Norman (1387 SH/2008). Tarrāḥī-ye Pazhūhešhā-ye Ejtemā'ī (Hassan Chavoshian, Trans.) [Designing Social Research]. Tehran: Ney Publishing [in Persian].
- 16) Bledsoe, Robert, & Boczek, Boleslaw Adam (1375 SH/1996). Farhang-e Ḥoqūq-e Beynalmelal [The International Law Dictionary]. Tehran: Ganj-e Danesh [in Persian].

- 17) Bovens, Mark, Hart, Paul, & Peters, B. Guy (1392 SH/2013). Dānešnāmeḥ-ye Siyāsāt-gozārī-ye 'Umūmī (Oxford) (Mohammad Saffar, Trans.) [Oxford Handbook of Public Policy]. Tehran: Mizan [in Persian].
- 18) Conner, M. (1382 SH/2003). Gozīdeḥ-ye Motūn-e Ḥoqūq-e Farānseh (Alireza Mirzaei, Trans.) [Selection of French Legal Texts]. Tehran: Behnami [in Persian].
- 19) Dadkhah, Mohammad Reza, & Zand Namdar, Faranak (1386 SH/2007). Farhang-e Tašrīḥī-ye Ḥoqūq-e Bāzārgānī va Oṣṭelāḥāt-e Bāzārgānī va Gomrok [Descriptive Dictionary of Commercial Law and Commercial and Customs Terms]. Tehran: Shahr-e Ashoub [in Persian].
- 20) Davari, Hossein (1389 SH/2010). Āsīb-šenāsī-ye Šīveh-ye Mo'ādel-gozīnī dar Farhang-e Mo'āṣer-e Kīmīā [Pathology of Equivalence Selection Method in Kimia Contemporary Dictionary]. Pazhohesh va Negarish-e Kotob-e Daneshgahi [Research and Writing of Academic Books], No. 23, pp. 139-155 [in Persian].
- 21) Delavari, Reza (1390 SH/2011). Farhang-negārī-ye Taḳāṣṣoši-ye 'Ulūm-e Siyāsī va Ravābeṭ-e Beynalmelal dar Īrān; Āsībḥā va Rāḥkārḥā [Specialized Lexicography of Political Science and International Relations in Iran; Pathologies and Solutions]. Pazhoheshnameḥ-ye Olūm-e Siyāsī [Political Science Research Journal], Vol. 7, No. 1 [in Persian].
- 22) Educational and Research Institute of Defense Industries (1393 SH/2014). Farhang-e Tašrīḥī-ye Vāžegān; Ḥoqūq-e Fanāvarī-ye Eṭṭelā'āt [Descriptive Dictionary of Terms; Information Technology Law]. Tehran: Educational and Research Institute of Defense Industries [in Persian].
- 23) Emami, Masoud, & Shopay Jouybari, Ramazanalī (1395 SH/2016). Dānešnāmeḥ-ye Eslām va Ḥoqūq-e Beynalmelal-e Bašardūstāneḥ [Encyclopedia of Islam and International Humanitarian Law]. Tehran: Mizan Legal Foundation [in Persian].
- 24) Esmaeili Tarouni, Bahram (1399 SH/2020). Farhang-e Loḡāt-e Dūsūyeh-ye Ḥoqūqī (Ālmānī beh Fārsī, Fārsī beh Ālmānī) [Bilingual Legal Dictionary (German to Persian, Persian to German)]. Tehran: Mehr-e Kalam [in Persian].
- 25) Falsafi, Shahnaz (1401 SH/2022). Farhang-e Loḡāt, Oṣṭelāḥāt va Motūn-e Ḥoqūq-e Moḥīṭ-e Zist-e Daryā-ī [Dictionary of Words, Terms, and Texts of Marine Environmental Law]. Tehran: Mahvareh [in Persian].
- 26) Ghalehnoei, Masoud (1394 SH/2015). Farhang-e Loḡāt va Oṣṭelāḥāt-e Ḥoqūq-e Madanī [Dictionary of Civil Law Words and Terms]. Tehran: Majd [in Persian].
- 27) Ghanbari, Erfan (1379 SH/2000). Naqdī bar Farhang-negārī dar Īrān [A Critique on Lexicography in Iran]. Ettela'at-e Ilmi [Scientific Information] [in Persian].
- 28) Ghaneifar, Erfan (1382 SH/2003). Čālešhā-ye Farhang-negārī dar Īrān [Challenges of Lexicography in Iran]. Motale'at-e Tarjomeh [Translation Studies Journal], Vol. 1, pp. 30-42 [in Persian].
- 29) Ghasemi Naraghi, Sara (1382 SH/2003). Farhang-e Jāme'-e Ekṭešārāt [Comprehensive Dictionary of Abbreviations]. Tehran: Samen al-A'immaḥ [in Persian].

- Persian].
- 30) Habibzadeh, Mohammad Kazim (1394 SH/2015). Farhang-e Oṣṭelāḥāt-e Hoḡūq-e 'Umūmī (Fārsī-Engeleīsī, Engeleīsī-Fārsī: Vāḡehnāmeḡ-ye Hoḡūq-e 'Umūmī va Qānūn-e Asāsī) [Dictionary of Public Law Terms (Persian-English, English-Persian: Public and Constitutional Law Glossary)]. Tehran: Javadaneh [in Persian].
 - 31) Haddadi, Mohammad Hossein (1402 SH/2023). Tarjomeḡ-ye Motūn-e Hoḡūqī az Fārsī beh Ālmānī dar Naḡariyeh va 'Amal [Translation of Legal Texts from Persian to German in Theory and Practice]. Tehran: SAMT [in Persian].
 - 32) Hashemi Minabad, Hassan (1389 SH/2010). Me'yārḡ-ye Naḡvī dar Tafkīk va Bāḡšenāsī-ye Vāḡehḡā dar Farhang-nevīsī [Syntactic Criteria in Distinguishing and Recognizing Words in Lexicography]. Andisheḡhay-e Adabi [Literary Thoughts], Vol. 5, pp. 25-45 [in Persian].
 - 33) International Organization for Standardization (ISO). (2009). Terminology work – Principles and methods. (ISO Standard No. 704).
 - 34) International Organization for Standardization (ISO). (2019). Terminology work and terminology science – Vocabulary. (ISO Standard No. 1087).
 - 35) Jaberi Arablou, Mohsen (1362 SH/1983). Farhang-e Oṣṭelāḥāt-e Feḡh-e Eslāmī [Dictionary of Islamic Jurisprudence Terms]. Tehran: Amirkabir [in Persian].
 - 36) Jackson, Howard (n.d.). Āšnāyī bā Farhang-nevīsī [Introduction to Lexicography]. Tehran: Ketab-e Bahar Publishing [in Persian].
 - 37) Jafari Langarudi, Mohammad Jafar (1378 SH/1999). al-Fāriq (Dā'irat al-Ma'āref-e 'Umūmī-ye Hoḡūq) [The Distinction (General Encyclopedia of Law)]. Tehran: Ganj-e Danesh [in Persian].
 - 38) Jafari Langarudi, Mohammad Jafar (1388 SH/2009). Dā'irat al-Ma'āref-e Hoḡūq-e Madānī va Tejārat [Encyclopedia of Civil and Commercial Law]. Tehran: Ganj-e Danesh [in Persian].
 - 39) Jafari Langarudi, Mohammad Jafar (1394 SH/2015). Termīnūlūḡī-ye Hoḡūq-e Siyāsī [Terminology of Political Law]. Tehran: Ganj-e Danesh [in Persian].
 - 40) Jafari Langarudi, Mohammad Jafar (1399 SH/2020). Dānešnāmeḡ-ye Hoḡūqī [Legal Encyclopedia]. Tehran: Ganj-e Danesh [in Persian].
 - 41) Jafari, Zahra (1392 SH/2013). Morūrī bar Maḡūleh-ye Naqd-e Farhang-e Loḡat va Mabānī-ye Ān [An Overview of Dictionary Criticism and Its Foundations]. [n.p.] [in Persian].
 - 42) Joneydi, Laya, & Niazpour, Amir Hasan (1399 SH/2020). Dānešnāmeḡ-ye Siyāsāt-gozārī-ye Hoḡūqī [Encyclopedia of Legal Policy Making]. Tehran: Department for Drafting, Codification and Publication of Laws and Regulations of the Presidential Office [in Persian].
 - 43) Kamalan, Sayyid Mehdi (1388 SH/2009). Farhang-e Tašrīḡī-ye Oṣṭelāḥāt-e Hoḡūqī [Descriptive Dictionary of Legal Terms]. Tehran: Kamalan [in Persian].
 - 44) Khazaefar, Ali (1382 SH/2003). Dowreh-ye Jadīd-e Farhang-nevīsī dar Irān [The New Era of Lexicography in Iran]. Faslnameḡ-ye Motarjem [Translator Quarterly Journal] [in Persian].
 - 45) Khosravi, Ahmad, & Kazemi, Davoud (1400 SH/2021). Dānešnāmeḡ-ye Tafšīlī-

- ye Hoqūq-e 'Umūmī [Detailed Encyclopedia of Public Law]. Birjand: University of Birjand [in Persian].
- 46) Komeilipour, Ali (1397 SH/2018). Motūn-e Hoqūqī-ye Hoqūq-e Tejārat-e Beynalmelal [Legal Texts of International Commercial Law]. Tehran: Jangal [in Persian].
 - 47) Lotfi, Mohammad Kazim, & Kowsari, Vahid (1394 SH/2015). Farhang-e Loġāt-e Hoqūqī [Dictionary of Legal Words]. Tehran: Mehrsa [in Persian].
 - 48) Maguire, Mike, Reiner, Robert, & Morgan, Rod (1394 SH/2015). Dānešnāmeḥ-ye Jorm-šenāsī-ye Oxford (Hamidreza Malekmohammadi, Trans.) [The Oxford Handbook of Criminology]. Tehran: Mizan Legal Foundation [in Persian].
 - 49) Malekzadeh, Fahimeh (1395 SH/2016). Dānešnāmeḥ-ye Hoqūqī-ye Hoqūq-e Madanī [Legal Encyclopedia of Civil Law]. Tehran: Majd [in Persian].
 - 50) Malekzadeh, Fahimeh (1397 SH/2018). Oṣṭelāḥāt-e Tašrīḥī-ye Hoqūq-e Jazā-ye 'Umūmī va Ekṭešāšī [Descriptive Terms of General and Specific Criminal Law]. Tehran: Majd [in Persian].
 - 51) Malekzadeh, Fahimeh (1398 SH/2019). Dānešnāmeḥ-ye Hoqūqī-ye Hoqūq-e Jazā [Legal Encyclopedia of Criminal Law]. Tehran: Majd [in Persian].
 - 52) Mashhadi, Ali (1400 SH/2021). Farhang-e Oṣṭelāḥāt-e Hoqūq-e Edārī [Dictionary of Administrative Law Terms]. Tehran: Enteshar Publishing Company [in Persian].
 - 53) Mazdayasna, Golnar, et al. (1395 SH/2016). Engeleīsī barāye Dānešjūyān-e Feqh va Mabānī-ye Hoqūq-e Eslāmī [English for Students of Jurisprudence and Principles of Islamic Law]. Yazd: Yazd University [in Persian].
 - 54) Mehra, Nasrin (1392 SH/2013). Dānešnāmeḥ-ye Hoqūq-e Keyfari-ye Englestān [Encyclopedia of English Criminal Law]. Tehran: Mizan Legal Foundation [in Persian].
 - 55) Mehra, Nasrin (1403 SH/2024). Dānešnāmeḥ-ye Hoqūq-e Keyfari-ye Englestān [Encyclopedia of English Criminal Law]. Tehran: Mizan Legal Foundation [in Persian].
 - 56) Mirzendedel, Ahmad (1393 SH/2014). Farhang-e Loġāt va Oṣṭelāḥāt-e Hoqūq-e Keyfari [Dictionary of Criminal Law Words and Terms]. Tehran: Ketab-e Ameh [in Persian].
 - 57) Moazzami, Shahla, & Mahdavi, Mahmoud (1395 SH/2016). Dānešnāmeḥ-ye 'Ulūm-e Jenā'ī-ye Atfāl va Nawjavānān [Encyclopedia of Juvenile Criminal Sciences]. Tehran: Dadgostar [in Persian].
 - 58) Mohammadi, Omid (1398 SH/2019). Dā'irat al-Ma'āref-e Hoqūqī-ye Šūrāḥā va Šahrdāriḥā [Legal Encyclopedia of Councils and Municipalities]. Tehran: Jangal [in Persian].
 - 59) Mollanazar, Hossein (1393 SH/2014). Arzyābī-ye Farhang-e Oṣṭelāḥāt-e Falsafeh va 'Ulūm-e Ejtemā'i (Engeleīsī va Fārsī) [Evaluation of Dictionary of Philosophy and Social Sciences Terms (English and Persian)]. Hamayesh-e Elmi-ye Zaban, Mafahim va Vazhegan-e Olum-e Ejtema'i [Scientific Conference on Language, Concepts, and Vocabulary of Social Sciences] [in Persian].
 - 60) Momeni Rad, Ahmad, & Zabihi Shahri, Sayyideh Sanaz (1402 SH/2023).

- Motūn-e Hoqūqī [Legal Texts]. Tehran: Dadgostar [in Persian].
- 61) Moradi, Badie (1385 SH/2006). Rāhnāmā-ye Kāmel-e Engeleīsī barāye Dānešjūyān-e Rešteḥ-ye Hoqūq [Complete English Guide for Law Students]. Tehran: Andisheh-ye Sabz [in Persian].
 - 62) Moshfeqi, Farhad (1376 SH/1997). Engeleīsī barāye Dānešjūyān-e Rešteḥ-ye Hoqūq-e Beynalmelal [English for Students of International Law]. Tehran: SAMT [in Persian].
 - 63) Moshfeqi, Farhad (1376 SH/1997). Engeleīsī barāye Dānešjūyān-e Rešteḥ-ye Hoqūq-e 'Umūmī [English for Students of Public Law]. Tehran: SAMT [in Persian].
 - 64) Moshfeqi, Farhad (1396 SH/2017). Engeleīsī barāye Dānešjūyān-e Hoqūq-e Jazā va Jorm-šenāsi [English for Students of Criminal Law and Criminology]. Tehran: SAMT [in Persian].
 - 65) Moshfeqi, Farhad, & Sharifian, Farzad (1386 SH/2007). Engeleīsī barāye Dānešjūyān-e Hoqūq-e Koṣūši [English for Students of Private Law]. Tehran: SAMT [in Persian].
 - 66) Mostafavi Garou, Hosseinali (1402 SH/2023). Farhang-e Loḡāt va Oṣṭelāḥāt-e Hoqūqī-ye Rūsī-Fārsī [Russian-Persian Legal Words and Terms Dictionary]. Tehran: Daneshyar [in Persian].
 - 67) Mousavi Bojnourdi, Kazem (1403 SH/2024). Dānešnāmeḥ-ye Hoqūq-e Īrān [Encyclopedia of Iranian Law]. Tehran: The Center for the Great Islamic Encyclopaedia [in Persian].
 - 68) Nasiri, Hedieh (1397 SH/2018). Farhang-e Hoqūqī-ye Fārsī-Farānseh [Persian-French Legal Dictionary]. Tehran: Majd [in Persian].
 - 69) Nayebedeh, Akbar (1398 SH/2019). Oṣṭelāḥāt-e Hoqūqī beh Zabān-e 'Arabī [Legal Terms in Arabic Language]. Tehran: Khorsandi [in Persian].
 - 70) Nouri Youshanlouei, Jafar, Barzegar, Mojtaba, & Farsi, Maryam (1396 SH/2017). Motūn-e Hoqūqī-ye Farānseh dar Baḡš-e Madanī [French Legal Texts in Civil Section]. Tehran: Khorsandi [in Persian].
 - 71) Padfield, Colin Frank (1400 SH/2021). Motūn-e Taḡaṣṣoši-ye Hoqūq-e Jazā (Keyvan Ranjbari & Mohammad Alipourfard, Trans.) [Specialized Texts of Criminal Law]. Tehran: Bira [in Persian].
 - 72) Pahlavan, Masoud (1397 SH/2018). Farhang-e Ekṭeṣārāt va Kūteh-nevešteḥā [Dictionary of Abbreviations and Acronyms]. Tehran: Nasl-e Roshan [in Persian].
 - 73) Plano, Jack, & Olton, Roy (1378 SH/1999). Farhang-e Oṣṭelāḥāt-e Taḡaṣṣoši-ye Hoqūq-e Beynalmelal (Parviz Alavi, Trans.) [Dictionary of Specialized International Law Terms]. Tehran: Oloum-e Novin [in Persian].
 - 74) Rafiei, Farhang (1394 SH/2015). Farhang-e Hoqūqī-ye Majd [Majd Legal Dictionary]. Tehran: Majd [in Persian].
 - 75) Ramezani Nouri, Mahmoud (1402 SH/2023). Farhang-e Hoqūqī-ye Lātīn-Fārsī [Latin-Persian Legal Dictionary]. Tehran: Hoquqyar [in Persian].
 - 76) Ramezani, Mahmoud (1394 SH/2015). Farhang-e Hoqūqī-ye 'Adālat [Edalat Legal Dictionary]. Tehran: Hoquqyar [in Persian].

- 77) Ramezani, Mahmoud (1402 SH/2023). 1100 Vāzeh-ye Motūn-e Hoquqī [1100 Legal Text Words]. Tehran: Hoquqyar [in Persian].
- 78) Ranjbar, Abbas (1389 SH/2010). Motūn-e Hoquqī beh Zabān-e ‘Arabī [Legal Texts in Arabic Language]. Qom: Dar al-Hedayah [in Persian].
- 79) Ranjbar, Abbas (1397 SH/2018). Motūn-e Hoquqī beh Zabān-e Engeleīsī [Legal Texts in English Language]. Qom: Dar al-Hedayah [in Persian].
- 80) Rashad, Ali Akbar (1401 SH/2022). Dānešnāmeḥ-ye Qur’ān va Hoquq [Encyclopedia of Quran and Law]. Tehran: Research Institute for Islamic Culture and Thought [in Persian].
- 81) Rezaei, Sayyid Nizam al-Din (1388 SH/2009). Mo’arrefi va Naqd-e Oṣūl-e Farhang-nevīsī [Introduction and Critique of Lexicography Principles]. Majalleh-ye Daneshkadeh-ye Adabiyat va Olum-e Ensani (Bahonar Kerman) [Journal of Faculty of Letters and Humanities (Bahonar University of Kerman)], No. 26 [in Persian].
- 82) Rezaeipour, Fatemeh (1396 SH/2017). Engeleīsī barāye Dānešjūyān-e Hoquq [English for Law Students]. Tehran: Majd [in Persian].
- 83) Robbers, Gerhard (1401 SH/2022). Dā’irat al-Ma’āref-e Hoquq-e Asāsī-ye Kešvarhā (Javanmir Abdollahi & Farzad Babakhani, Trans.) [Encyclopedia of World Constitutions]. Sanandaj: University of Kurdistan [in Persian].
- 84) Robertson, David (1397 SH/2018). Dānešnāmeḥ-ye Hoquq-e Bašar (Zahra Ameri, Ahmad Khosravi & Mohammad Baqir Moqaddasi, Trans.) [A Dictionary of Human Rights]. Tehran: Khorsandi [in Persian].
- 85) Roshdiyyeh, Hormoz (1383 SH/2004). Farhang-e Tašrīḥī-ye Kārboardī-ye Hoquq [Descriptive Practical Dictionary of Law]. Tehran: Agah [in Persian].
- 86) Saed, Nader, & Saed, Mohammad Jafar (1394 SH/2015). Motūn-e Hoquqī [Legal Texts]. Tehran: Khorsandi [in Persian].
- 87) Sameni, Mohammad Hadi, & Aliyin Haqiqifard, Mansoureh (1396 SH/2017). Farhang-e Ektesārāt-e Mawred-e Estefādeḥ dar Ertebātāt-e Beynalmelali [Dictionary of Abbreviations Used in International Communications]. Tehran: Nameh-ye Parsi [in Persian].
- 88) Sha’bannia Mansour, Mehdi (1398 SH/2019). Motūn-e Hoquqī barāye Dānešjūyān-e Hoquq-e ‘Umūmī [Legal Texts for Public Law Students]. Tehran: Ganj-e Danesh [in Persian].
- 89) Shahdoust, Hasan (1398 SH/2019). Vakīl-e Sāyberī; Dānešnāmeḥ-ye Taqaṣṣoši-ye Jarā’im-e Rāyāneh-i [Cyber Lawyer; Specialized Encyclopedia of Cybercrime]. Tehran: Toloo-ye Majd [in Persian].
- 90) Shakarbeigi, Alireza, Niazi, Yousuf, & Piri, Yahya (1394 SH/2015). Terminūlūzi-ye Hoquq-e Jazā-ye Ektesāši [Terminology of Specific Criminal Law]. Tehran: Ava [in Persian].
- 91) Sharifi, Mohsen (1398 SH/2019). Dānešnāmeḥ-ye Mas’ūliyat-e Keyfari [Encyclopedia of Criminal Responsibility]. Tehran: Mizan [in Persian].
- 92) Shoa Hasani, Ahmad Reza, Karimi Gohroudi, Mohammad Reza, Taghvaei, Abolghasem, & Roshanzamir, Saeed (1400 SH/2021). Erā’eh-ye Model-e Jāme’-e Kārboardī-ye Tadvīn-e Estāndārdhā-ye Vāžegān bā Rüykerd-e Taḥlīl-e Ham-

- vāžegānī [Providing a Comprehensive Applied Model for Developing Vocabulary Standards using a Co-word Analysis Approach]. Faslnameh-ye Modiriyat-e Standard va Keyfiyat [Standard and Quality Management Quarterly Journal], pp. 141-163 [in Persian].
- 93) Solhchi, Mohammad Ali, & Babakhani, Farzad (1401 SH/2022). Moḵtaṣar-e Motūn-e Hoḡūqī-ye Dānešgāhī [Concise Academic Legal Texts]. Tehran: Mizan [in Persian].
 - 94) Solhchi, Mohammad Ali, & Nezandimanesh, Heybatollah (1392 SH/2013). Motūn-e Dānešgāhī-ye Hoḡūq [Academic Legal Texts]. Tehran: Majd [in Persian].
 - 95) Soltani, Gholam (1388 SH/2009). Farhang-e Taḡaṣṣoṣī-ye Oṣṭelāḡāt-e Mālekiyat-e Ṣan'atī [Specialized Dictionary of Industrial Property Terms]. Tehran: Ganj-e Danesh [in Persian].
 - 96) Tabatabai, Sayyid Mohammad Sadiq (1382 SH/2003). Darāmadi bar Negāreš-e Farhanghā-ye Taḡaṣṣoṣī [An Introduction to Writing Specialized Dictionaries]. Daneshkadeh-ye Adabiyat va Olum-e Ensani-ye Daneshgah-e Ferdowsi-ye Mashhad [Faculty of Letters and Humanities of Ferdowsi University of Mashhad], No. 4 [in Persian].
 - 97) Tarazi, Nasrin (1398 SH/2019). Motūn-e Hoḡūqī [Legal Texts]. Tehran: Majd [in Persian].
 - 98) Teimouri, Mohammad Sadiq (1395 SH/2016). Farhang-e Oṣṭelāḡāt-e Hoḡūq-e Bāzārgānī va Eqteṣādī [Dictionary of Commercial and Economic Law Terms]. Tehran: Jangal [in Persian].
 - 99) Toloo, Sayyid Mohsen, & Mohammadi, Eḡbal (1376 SH/1997). Farhang-e Hoḡūqī-ye Seh-zabāneh [Trilingual Legal Dictionary]. Tehran: Moin [in Persian].
 - 100) Torabi, Ahmad (1400 SH/2021). Motūn-e Hoḡūqī 1 [Legal Texts 1]. Tehran: Negah-e Bineh [in Persian].
 - 101) Valaei, Eisa (1387 SH/2008). Farhang-e Taṣrīḡī-ye Oṣṭelāḡāt-e Uṣūl [Descriptive Dictionary of Usul Terms]. Tehran: Ney Publishing [in Persian].
 - 102) Vatankhah, Reza (1394 SH/2015). Tajalli-ye Vāžegān-e Hoḡūqī dar Ṣe'r-e Fārsī [Manifestation of Legal Words in Persian Poetry]. Tehran: Dadbakhsh [in Persian].
 - 103) Yazdi, Omid (1398 SH/2019). Dānešnāmeḡ-ye Hoḡūqī-ye Khānevādeh [Legal Encyclopedia of Family]. Tehran: Ava [in Persian].
 - 104) Zare, Shabnam (1396 SH/2017). Farhang-e Oṣṭelāḡāt-e Hoḡūqī-ye Dūsūyeh-ye Ālmānī-Fārsī, Fārsī-Ālmānī [Bilingual German-Persian, Persian-German Legal Dictionary]. Tehran: Negareh Miniature [in Persian].
 - 105) Zarei, Hasan, Ansari, Hanieh, & Razaghi, Morvarid (1396 SH/2017). Farhang-e Tawṣīfī-ye Vāžegān-e Hoḡūqī [Descriptive Dictionary of Legal Vocabulary]. Tehran: Jangal [in Persian].
 - 106) Zera'at, Abbas, & Ghazali, Abdolamir Abdolzahra (1382 SH/2003). Farhang-e Loḡāt-e Hoḡūqī [Dictionary of Legal Terms]. Tehran: Khatt-e Som [in Persian].
 - 107) Zohdi, Masoud (1392 SH/2013). Farhang-e Taṣrīḡī-ye Loḡāt, 'Ebārāt va

Oṣṭelāḥāt-e Qarārdādḥā-ye Kēdmat, Tejārī, Sarmāyeh-gozārī va Ta'mīn-e Mālī-ye Rāyej dar Ṣan'at-e Naft-e Beynalmelalī [Descriptive Dictionary of Terms, Phrases, and Terminology of Service, Commercial, Investment, and Financing Contracts Common in International Oil Industry]. Tehran: Hezareh-ye Som-e Andisheh [in Persian].

